

PANDEMI *ve* ÇOCUK

İÇİNDEKİLER

Hak Temelli Çocuk Politikası.....	4
Genel Başkan Sunuş	5
PANDEMi ve ÇOCUK.....	7
Biz Yetişkinlerin Yarattığı Krizler Dünyasında Yaşamaya Mecbur Bırakılan Hak Özneleri: Çocuklar.....	7
Pandeminin Yarattığı Çoklu Hak İhlalleri.....	7
Hak Temelli Çocuk Politikamız.....	7
İnsan Hakları Genel Başkan Yardımcılığı ve Çocuk Hakları	8
CHP Parti Programı, Beyanname ve Belgelerde Çocuk.....	9
Ulusal Çocuk Politikası Çalıştayı / CHP Çocuk Politikası.....	12
Pandemide Çocuk Hakları İhlalleri Çevrimiçi Toplantısı.....	13
Pandemi ve Çocuk.....	17
Eğitimde Fırsat Eşitliği.....	19
Uzaktan Eğitim.....	25
Rehberlik.....	26
Özel Gereksinim İçindeki Çocuklar.....	27
Çocuklar İçin Adalet.....	29
Sonuç.....	33
Çözüm Önerileri.....	34
Ek 1 : Toplantıya Katılan Hak Örgütleri Ve Kuruluşların İletişim Listesi.....	36

HAK TEMELLİ ÇOCUK POLİTİKASI

1. CHP'nin Ulusal Çocuk Politikası, "Hak Temelli Çocuk Politikası"na dayanmaktadır.
2. Çocuğun haklarına saygı duymaktadır.
3. Çocuğun kendini her türlü, pozitif biçimde gerçekleştirmesi için imkân sağlamaktadır.
4. Çocuğu küçük bir yetişkin olarak kabul etmektedir.
5. Çocuğunkendineözel gelişimlerineve dünyasına saygı göstermektedir.
6. Çocuğun aktif bir insan ve yurttaş olması için çabalamaktadır.
7. Çocuğu yetişkinlerin her türlü tahakkümünden korumayı bir görev bilmektedir.
8. Başta "BM Çocuk Hakları Sözleşmesi" olmak üzere "BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi", "Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi", "Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi" gibi tüm uluslararası sözleşmelerden doğan haklarını savunmaktadır.
9. Çocukla ilgili tüm düşünce, program ve eylemlerinde "Çocuğun Yüksek Yararı" nı gözetmektedir.
10. Çocukla ilgili "Çocuk Hakları Sözleşmesi" ilkelerini koşulsuz kabul etmektedir: **a)** Yaşama ve Gelişme İlkesi, **b)** Korunma İlkesi, **c)** Ayrımcılığa Uğramama İlkesi, **d)** Çocukların Katılımı İlkesi
11. CHP, kamu ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar ve yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde çocuğun yüksek yararını ilk sıraya koymaktadır.

Birlikte Gülümsediğimiz Sağlıklı Günler

Çocukların biz yetişkinler tarafından yaratılan krizlerin mağdurları olmasını istemiyoruz. Kuşaklararası sorumluluk bilinciyle yaşanabilir bir dünyada, yetişkinlerin tahakkümüyle örselenmiş çocuklar yerine mutlu, özgür, güçlenmiş-güçlendirilmiş, sağlıklı çocuklar ve bu çocukların yer aldığı eşit bir toplum hayal ediyoruz. Sorunların çözümünü yarına bırakmadan harekete geçmek için daha fazla bekleme lüksümüz yok.

Çocukları daha çok dinlediğimiz, birlikte öğrendiğimiz, bir arada oynayabildiğimiz, hep birlikte gülümsediğimiz, iyi yaşam koşullarında sağlıklı hareket edebildiğimiz günler dileğiyle;

“Pandemide Çocuk Hakları İhlalleri” konusunda gerçekleştirdiğimiz çevrimiçi toplantıya katılan ve Cumhuriyet Halk Partisi’ne değerli görüş ve önerilerini ileten hak savunucularına birlikte düşünme ve üretme anlayışımıza verdikleri destek için teşekkür ediyoruz.

KEMAL KILIÇDAROĞLU
CUMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL BAŞKANI

PANDEMİ ve ÇOCUK

Biz Yetişkinlerin Yarattığı Krizler Dünyasında Yaşamaya Mecbur Bırakılan Hak Özneleri: Çocuklar

Cumhuriyet Halk Partisi; çocukların partisi olana dek ne tam anlamda gerçek demokrasiden söz edebiliriz, ne de **“Cumhuriyetimizi Demokrasiyle Taçlandıracağız”** sözümüzü gerçek kılabiliriz. Toplumun farklı kesimlerinin partisi olarak bugüne dek **“herkes için CHP”** sloganıyla çözüm üretmenin adresi olmaya öncelik tanıdık. Bize oy versin vermesin toplumun tüm kesimlerinin sorunlarına çözüm olmaya gayret ettiğimizi her fırsatta samimiyetle dile getirdik. Seçmeni “oy potansiyeli” olarak görme anlayışındaki iktidarın yanlışlarının bedelini bugün hep birlikte ödüyoruz. Bu ülkenin yurttaşları için politika üretmeyi bize oy verip vermemesine bakmadan gerçekleştirdiğimiz gibi; Oy kullan-a-mayan “çocuklar” için CHP’nin “yetişkin” yöneticileri olarak sorumlulukla eşit, özgür ve adil bir dünyayı “çocukların katılımıyla” var etme mücadelemizi “çocukları gözeterek” sürdürüyoruz.

Pandeminin Yarattığı Çoklu Hak İhlalleri

Bugün; yaşanan çoklu çocuk hakları ihlalleri COVID 19 pandemisiyle açığa çıkmış, sistematik sorunlar görünür hale gelmiştir. Sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı ihlal edilen çocuklar için, ilaç parası ödenmediğinden sağlık hakkından yoksun kalan tedavisi sağlanamayan çocuklar için, her türlü şiddete ve istismara maruz bırakılan çocuklar için, derin yoksulluğun pençesinde kıvranan, yatağa aç girmek zorunda bırakılan çocuklar için, fırsat eşitsizliğinin mağduru haline getirilen ve insan onuruna aykırı koşullarda yaşayan çocuklar için, erken yaşta zorla evlendirilen çocuklar için, ne televizyona ne internete ne EBA’ya <<uzaktan eğitime>> erişemeyen çocuklar için, okulda olması gerektiği halde mevsimlik tarım işçisi olarak tarlada olan “çocuk işçiler” için, ayrıştırılmış sınıflarda okumaya mecbur bırakılan, önyargı, ötekileştirme ve dışlanmayla eğitimden her geçen gün kopan, koparılan dezavantajlı çocuklar için, yurtda kalan çocuklar için, cezaevlerinde anneleriyle kalan 800’ü aşkın çocuk için, “Açım, bize ekme gönderin” diye bizlere ulaşan ve çözüm bekleyen 22 milyon 876 bin çocuk için, gecikmeksizin çözüm geliştirmek zaruridir.

Hak Temelli Çocuk Politikamız

CHP olarak Ulusal Çocuk Politikamız; **“Hak Temelli Çocuk Politikası”**na dayanıyor. Hak Temelli Çocuk Politikası; Çocuğun Yüksek Yararını gözetir, Çocuk Odaklı Yaklaşımı benimser, Dezavantajların Giderilmesini hedefler, Çocuklar İçin Çocuklarla Birlikte Çalışır. Çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde çocuğun yüksek yararını ilk sıraya koyar. CHP olarak biz **“Çocuk Hakları Sözleşmesi” ilkelerini** koşulsuz kabul ediyoruz:

- Yaşama ve Gelişme İlkesi,
- Korunma İlkesi,
- Ayrımcılığa Uğramama İlkesi,
- Çocukların Katılımı İlkesi

Pandemi öncesinde de sonrasında da biz hem suça sürüklenen çocuklar, hem korunma ihtiyacı olan çocuklar yönünden koruyucu ve önleyici tedbirlere öncelik verirsek yani bu çocuklar ceza sistemi içerisine girmeden ya da bir suç mağduru olmadan önce önlemlerimizi alıp çocuklarımızı koruyabilirsek bu konuları da hiç tartışmamış olabilmeyi ümit ediyorum.

CHP Hak Temelli Çocuk Politikası'nı, çocuğun insan haklarından hareketle benimsiyoruz: Çocuğu hak öznesi olarak tanımlamak, Çocuğun yüksek yararını gözetmek, Çocuk Hakları ihlallerini önlemek, Derin yoksulluğu azaltmak, Fırsat eşitsizliklerini ortadan kaldırmak, Çocuk katılımını sağlamak, Lanzarote Sözleşmesi'nin gereklerini yerine getirmek...

İnsan Hakları Genel Başkan Yardımcılığı ve Çocuk Hakları

CHP İnsan Haklarından Sorumlu Genel Başkan Yardımcılığı olarak, pandemi sürecinde yaşanan hak ihlallerinin çok yönlülüğüne vurgu yapılmasını önemsiyoruz. Pandemi koşullarında, yetkililerden yeterli ve doğru bilgi zamanında alınamazken, sivil alanda çalışanlar için saha çalışmaları yapabilme zorluklarının, izleme ve denetim mekanizmalarının işlevsizleştirilmesinin, gönüllülüklerin ve sosyal fayda temelli çalışmaların eksikliğini yaşadığının farkındayız. Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde; kamu politikalarının ve pandemiyle mücadeledeki karar mekanizmalarının tıkanıp, çalıştırılmadığı, tek elden yönetilerek; akademisyenlerin, meslek örgütlerinin, sendikaların, hak savunucularının, toplumsal muhalefetin katılım ve katkılarının sürece dahilîyetinin sıfırlandığı apaçık ortadadır. Çocuklar için yetişkinlerin sorumluluklarının pandemide arttığı aşikardır.

Bu çerçevede, Çocuk Ceza ve Tevkif Evleri ile Çocuk Eğitim Evleri ziyaretleri için yaptığımız cezaevi ziyaretleri başvurularının bir bölümüne olumsuz yanıt verilmiş, bir bölümünde çocuklarla görüşmelere izin verilmemiş, az sayıda çocukla görüşme sağlanabilmiştir. Pandemi sürecinde, CHP Parti Meclisi üyeleri, milletvekilleri ve çocuk hakları alanında çalışan avukatlardan oluşan CHP İnsan Hakları Çalışma Grubu oluşturularak ziyaretler sağlanmış, kritikler yapılmış, 20 Kasım Dünya Çocuk Hakları Günü nedeniyle yaptığımız basın açıklamasıyla, Çocuk Cezaevleri ve Birimize iletilen çocuk hakları ihlalleri ile ilgili tespitler, talepler, çözüm önerilerimiz kamuoyuyla paylaşılmıştır.

İyi örneklerin, yaygınlaşmasının çocuklar yararına olacağını düşündüğümüz yerel yönetim uygulamalarının görünürlüğünü artırmak için 20 Kasım'da Eskişehir Büyükşehir Belediyemizin ev sahipliğinde basın açıklaması gerçekleştirilmiştir. Lanzarote Sözleşmesi'nin gereklerini yerine getirmek üzere yerel yönetimlere düşen sorumluluklarını yerine getirme sözü veren ilk belediye Eskişehir Büyükşehir Belediyesi'dir. Lanzarote Sözleşmesi gereği atılan ilk imzanın diğer yerel yönetimlerce de benimsenmesine aracılık etmek, çalışmaları görünür kılmak hedefimiz olmuştur. Bu çerçevede, pandemide sosyal belediyeciliği sürdürmeye devam eden yerel yönetimlerimize Lanzarote Sözleşmesi gereklerini yerine getirmeleri, Eskişehir Belediyesi'nin Lanzarote gereğini yerine getirmeye dair imza atması örneğinin tüm belediyelerimizde yaygınlaştırılması için önerilerde bulunulmuş, aynı gün bizlere ulaşan belediyelerimize yol gösterici ve kolaylaştırıcı girişimler sağlanmıştır.

CHP'nin "İnsan Haklarına Dayalı Örgütlenme Modeli"ni 81 ilimizde hayata geçirebilmek için Ekim ayında tüm örgütümüze yazı gönderilerek İl Sorumluları belirlemeleri, bu belirlemede çocuk, kadın, mülteci gibi mağdur gruplarla çalışan, insan hakları alanından avukat üyelerin öncelikli tercih edilmesi talep edilmiştir. Gelen cevapların ardından CHP İnsan Hakları İl Sorumlularımızla ilk çevrimiçi toplantımız yapılarak illerin özgü sorunlarını, mağduriyetleri, haklarına erişim yolları konusunda yurttaşların bilinçlendirilmesini, mağdur olanların yanında yer alarak hak arama yollarında kolaylaştırıcılık yapılmasını içeren bir dizi öneri değerlendirilmiştir. 81 ilimizde; etkin bir ağ kurarak pandemi sürecinde ihlallerin önlenmesi, izlenmesi, raporlanması noktasında üç aşamalı planlama hedefimizle çalışmalarımız sürmekte, bölgesel toplantılar yapılarak özgü sorunların çözümüne yönelik görüşlerin değerlendirilmesi planlanmaktadır. "İnsan Haklarına Dayalı Örgütlenme Modeli" üzerine çalışmamızı tamamlayarak 2021 yılı içerisinde tüm illerimizde, örgütlerimizde insan haklarına dayalı modeli hayata geçirme yönünde ilerlemekteyiz.

Ulusal ve yerel politikaların bütüncül çocuk politikası anlayışıyla yeniden gözden geçirilmesi, eksiklerin tespiti, yasaların etkin uygulanması kadar yeni yasaların da kabul edilip uygulanmaya başlaması önem taşıyor. Çocuk hakları alanında çalışan STK'ların yasal boşluk analizleri dikkate alınarak tarafı olduğumuz uluslararası sözleşmeler ve anayasamız gereğince mevzuat değişiklikleri yönünde de TBMM'de yasa teklifleri sunmamıza, çok sayıda soru önergesi ve CİMER başvurusu ile çocuklara dair, paylaşılmayan verileri talep etmemize rağmen pek çoğuna ilgili Bakanlıklardan yanıt gelmemiştir. Pandeminin yarattığı ihlallerin gecikmeksizin araştırılması için verdiğimiz araştırma komisyonu kurulması önerileri ise hala bekletilmektedir. Çocuğa istismarın failinin kamu görevlisi olması durumunda soruşturma şartı aranmaması gibi değişiklik tekliflerimizi çocuğun yüksek yararı ilkesiyle farklı ihtiyaç alanlarında da devam etmesinde STK'ların önerilerine açık olduğumuzun bilinmesini isteriz. TBMM komisyonları, Genel Kurulu ve özel olarak bütçe görüşmelerinde "Çocuğun adı ve varlığı yok sayılmadan" devam edilene dek sesi yükseltmek temel görevimiz olmalı...

CHP Parti Programı, Beyanname ve Belgelerde Çocuk

Türkiye Cumhuriyeti tarihinde, farklı dönem ve dönemeçlerde toplumun sigortası sorumluluğuyla Partimiz tarafından halka açıklanan belgeler, beyannameler, çözüm önerisi içeren paketler tarihsel öneme sahiptir. CHP Genel Başkanımız Kemal Kılıçdaroğlu tarafından 37. Olağan Kurultay'da kamuoyuna açıklanan 2. Yüzyıla Çağrı Beyanname si bu bağlamda; Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin yarattığı ihlaller coğrafyasında kritik önem taşımaktadır. Beyanname tüm Kurultay Delegelerimiz tarafından

Psikososyal destek hatlarının yaygınlaştırılması, krize müdahale konusunda eğitim almış psikologlar, psikolojik danışmanlar, çocuk ergen ruh sağlığı uzmanlarının görev yaptığı bu tür psikososyal destek hatlarının olması çok önemli. Bu dönemde; sağlık çalışanlarının çocukları, ebeveynlerini hastalık sebebiyle kaybetmiş çocukların sayısının çok fazla olduğunu biliyoruz. Psikososyal destekler, iyi örnekler çoğaltılmalı...

Pandemi dönemi içerisinde gerek velayet gerek tedbir kararları en az 5-6 aylık gibi bir süre ertelenmek zorunda kaldı. Bu belki bizler için yetişkinler için 5-6 ay derken çok önemli bir süre gibi görünmüyor ama bir çocuğun bu süreç içerisinde anne ve babasından mahrum kalıyor olması ciddi anlamda onun için duygusal anlamda bir yıkım haline geliyor.

Aile içinde özellikle bir şiddet varsa çocuğun kendini ifade ettiği ya da durumun en çok izlenebildiği bu olumsuzluğun en çok izlenebildiği yer okullar... Okula devam edemeyen çocuk nereye ulaşabileceğini bilemedi, kendini açığa çıkarmaları zorlaştı. Evlerde ve okullarda risk altındaki çocukları gözlemlerken, evlerde sosyal inceleme ve gözlemler pandemide engellendi.

imzalanmış, açıklanan tüm vaatleri yerine getirme ve **“Cumhuriyeti demokrasiyle taçlandırma”** sözü verilmiştir.

Beyannameimizde; **“Tek Kişilik Saray Hükümeti”nin Türkiye’yi 5 temel sorunla karşı karşıya bıraktığı**’ndan hareketle; eğitim 5 temel sorundan biri olarak ele alınmış; **“Sürekli değişen eğitim politikalarıyla, Türkiye bilgi çağından koparılmıştır. Çocuklarımız eğitimde adeta denek olarak kullanılmaktadır.”** tespitiyle, çocukların eğitim hakkının güvence altına alınması temellendirilmiştir. **“Eğitim sistemi, tüm bileşenlerinin ortak çabasıyla yeniden yapılandırılacaktır. Eğitim, Türkiye’nin kalkınma stratejisinin en önemli, en temel parçası olarak yeniden ve tüm paydaşlarıyla birlikte planlanacaktır.”** sözünü veren Cumhuriyet Halk Partisi, eğitim politikalarının tek hedefinin **“fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür” nesiller yetiştirmek olacağını, üniversitelerimizde, her türlü düşüncenin özgürce tartışılabileceğini, her türlü bilimsel çalışmanın özgürce yapılabileceğini, darbelerin getirdiği Yükseköğretim Kurulu’nun kaldırılacağını** vaat etmektedir.

Bugün, yetişkinlerin kurguladığı eşitsiz bir dünyada yaşayan çocukların maruz kaldığı sorunların temelinde; sosyal devletin gerekliliklerinin yerine getirilmemesi yer almaktadır. Derin yoksulluk, kuşaklararası yoksulluk, kent yoksulluğu gibi yeni sosyolojik tanımlar eşliğinde kapsayıcı düşünme zorunluluğu önem kazanmaktadır. Pandemi ve doğal afetler ise çocuklar için bütüncül politikaların olmadığını açık ve net ortaya çıkarmıştır. **“Güçlü sosyal devletin ilk adımı olarak “Aile Destekleri Sigortası Kurumu” kurulacaktır. Vatandaşlarımıza asgari bir gelir düzeyi mutlaka sağlanacaktır. Bu bağlamda “Aile Destekleri Sigortası” uygulamaya konulacak.”** diyerek somut adım atacağını ilan eden CHP için çocukların en temel haklarına erişiminin sağlanması esastır. Sağlıklı ve güvenli bir çevrede, yoksulluk ve yoksunluğun olmadığı bir toplumda, asgari gelire sahip ailelerde insan onuruna aykırı olmayan koşulların sağlandığı ortamlarda yaşama hakkı olan çocuklar, sosyal politikayı **“yardım”**larla sınırlı gören **“lütuf”** anlayışının mağdurları değil, sosyal devlet anlayışıyla **“hak”**larına erişebilen bireyler olacaktır. **“Bu topraklarda hiçbir çocuk yatağa aç girmeyecektir.”**

Çocukları, bugünün hak özneleri olarak görmenin bilincinde olan Partimizin beyannameyle kamuoyuna duyurduğu bir temel nokta ise ekosistem hakkının gelecek nesiller için korunacağıdır. Sadece bugünün çocuklarına değil **“Gelecek nesillere yaşanabilir bir dünya teslim etmek için üzerimize düşen sorumluluğun bilincindeyiz. Beyanname, canlı ve cansız varlıklar olarak bir ekosistemin parçasıyız. Sağlıklı işleyen bir ekosisteme sahip dünyaya doğma hakkı, henüz doğmamış olan nesillerin de hakkıdır.”** diyerek **“Sürdürülebilir Yaşam” anlayışı ışığında bu hakkın Anayasal güvence altına alınacağını** vaat etmektedir.

Çocuklar için neler yapılması gerektiğini sorgularken; Genel Başkanımız sayın Kemal Kılıçdaroğlu'nun, 37. Olağan Kurultayımızın hemen öncesinde; temmuz ayında Cumhuriyet Gazetesi'nde yayınlanan yazı dizisinin beşincisine dikkat çekmekte de fayda vardır. Sosyal devlet vurgusunun öne çıktığı, sistemin çürümüşlüğü'nün ortaya konduğu yazıda **“yandaş endeksli politikaların, sadece vatandaşın bugününü değil, çocuklarımızın geleceğini de ipotek altına soktuğuna”** dikkat çekilmektedir. **“Yandaş endeksli politikaların, sadece bugününü değil, çocuklarımızın geleceğini de ipotek altına soktuğunu; sömürü düzeninin hukuk sisteminin, egemen güçlerin kontrolüne (güvencesine) teslim edildiğini”** belirten Kemal Kılıçdaroğlu **“Bir iktidar değişikliğinde Türkiye'nin ve tüm çocuklarımızın, gençlerimizin mutlu ve özgür geleceği için bu sömürü düzeninin sonlandırılması gerekmektedir.”** diyerek yöntemi sunmaktadır.

CHP Parti Programımızda ise; **Cumhuriyet Halk Partisinin, Sosyal Demokrasinin evrensel değer ve kurallarını benimseyen, onları yaşama geçirmeyi amaçlayan bir sosyal demokrat parti** olduğundan hareketle **“Yani sosyal demokrasinin çağdaş evrensel değerlerini her koşul ve ortamda sahiplenir, politikalarında rehber olarak değerlendirir. Bu bağlamda; CHP'nin dayanışma anlayışında; dengeli ve hakça gelir dağılımı, herkese sosyal güvenlik, tüm sahipsizleri koruma, tüm korunmaya muhtaç olanlara, çocuklara ve yaşlılara sahip çıkma, tüm engellilere destek öncelikli hedefler”** olarak yer almaktadır. Parti programımızın güncel gelişmeler ışığında yeniden gözden geçirilmesi çalışmalarını ilgili birimlerimiz sürdürmekte olup Programımızda “bütüncül çocuk politikası”nın esas alınacağı düzenlemeler yapılması için CHP İnsan Haklarından Sorumlu Genel Başkan Yardımcılığı olarak önerilerimizi hak savunucularının dikkat çektiği noktalar göz önünde bulundurularak geliştireceğiz.

Çocuklar; mevcut Parti Programımızda; sosyal refah devleti, hak arama özgürlüğü, infaz kurumları, kadını ve erkeği eşit bir türkiye yaratabilmenin ilk çıkış noktası olan eğitim, kadın hakları ile ilgili bilinçlendirme, kapsamlı çağdaş hizmete odaklanmış yerel yönetimler, sağlıklı kentleşme, iç güvenlik, ab ile ilişkiler, üretimden ve üretenden yana yeni ekonomik düzen, ekonomik hedefler ve politikalar, korunmaya muhtaç çocuklar. çocuklarımız sokakların karanlığından kurtarılacaktır, aile sigortası kurumu (as-kur) kurulacak, işsizlikle etkin mücadele hedefimizdir. eğitim, aydınlığın yoludur. din kültürü ve ahlak eğitimi, okul öncesi iki yıllık eğitim, 10 yıllık kesintisiz ve zorunlu temel eğitim (ilköğretim) sağlanacak; iki yıllık akademik lise ve meslek lisesi, 2 yıllık meslek liseleri, 2 yıllık akademik liseler kurulacak, kültür desteklenecek ama müdahale edilmeyecektir. koruyucu sağlık hizmetleri herkese bedelsiz olarak verilecek, aile planlaması politikaları ve ana-çocuk sağlığı konusunda bilinçlendirme yapılacak, engelli yurttaşlarımıza gerekli destek verilecektir. gençlerimiz için yeni bir dünya, herkes için spor gibi farklı ana ve alt başlıklar altında yer

“Biz, ihlallere mercek olup sorumluluk zincirini açığa çıkarma gibi bir süreci işletmeliyiz. Her bir ihlalin tekrar tekrar aslında araştırılıp o sorumluluk zincirini çözemediğimiz zaman biz yama yapmaktan ve mış gibi yapmaktan çok öteye gidemiyoruz. Çocuğa karşı suçlarda zaman aşımı mevzusunun olmadığını, Türkiye’de işletmemiz gerekiyor.”

Çocukları sevimli, bize bakacak bireyler, geleceğimiz, sigortamız olacak gibi söylemlerin aksine bugünün aktif yurttaşları olduğunu kabul edip eşitler ilişkisi oluşturmak ve her karara katılımıyla ilgili yolları açmak gerekiyor. Çocuklar ailenin içerisinde bir nesne değil. Bir özne olduğuna yönelik bir Çocuk Bakanlığı yapılmasını talep etmek gerekiyor.

almaktadır. Parti Programımızda; **sosyal devlet ilkeleri** esas alınarak, somut ve can yakıcı sorunlara bakışımız ve tutumumuz detaylandırılmış, eğitimden adaletle, sağlıktan kültüre geniş yelpazede çocuğu güçlendirecek, haklarını teslim edecek, yaşanan ihmal, istismar ve ihlallerin önlenmesini sağlayacak öneriler getirilmiştir.

Ulusal Çocuk Politikası Çalıştayı

CHP'nin; hak alanında çalışan sivil toplum örgütleri, uzmanlar, akademisyenler ve aktivistlerin katılımıyla 2016 yılında gerçekleştirdiği Ulusal Çocuk Politikası Çalıştayı ve bu Çalıştay'ın çıktıları sadece Partimiz açısından değil ülkemiz çocuk politikası açısından da çok önemli katkı sağlar niteliktedir. Geçmişinden aldığı mirası geleceğe taşıma bilinciyle hareket eden bizler; Çalıştay çıktılarını kurumsal hafızamızın önemli dönüm noktası olarak değerlendiriyoruz. Bu Çalıştay'da ortak akılla geliştirilen tespit, öneri ve somut çıktılarla ilerlemek çocuklar için yapılan çalışmalarda yön gösterici olmaya devam edecektir.

CHP, Türkiye'de ciddi bir çocuk sorunu olduğunu düşünmektedir. Çocuklar, hem çok ciddi sorunlar yaşamakta hem de bu sorunların çözülmesinde çocuğunyüksekyararınıdikkatealanhakveinisiyatiflerini kullanamamaktadırlar. Türkiye'de hâlâ önemli oranlarda "çocuk evlilikleri", "çocuk işçiliği", "mültecilik", "çocuk yoksulluğu", "madde bağımlılığı", "özgürlüğünden yoksun bırakılma", "kaliteli ve yeterli bakım ve koruma eksikliği", "şiddet ve dayak", "ihmal, istismar ve taciz", "çatışma sürecinden kaynaklı travmalar", "yeterli düzeyde gerçekleşemeyen katılım hakkı", "ifade, inanç ve vicdan özgürlüğü", "ayrımcılık", "düşük nitelikli eğitim", "sağlık", "adalet" ve "sosyal hizmetlere erişim" gibi çok sayıda sorun yaşanmaktadır. AKP iktidarı döneminde bu sorunlar daha da derinleşip sürmektedir. CHP, bu sorunların çözümü için bir "Ulusal Çocuk Politikası" oluşturma ihtiyacı duymuştur. Bu politikanın oluşturulmasında iki önemli faktörün, yani çocuk yoksulluğu ve **fırsat eşitsizliği** nin belirleyici olduğunu düşünmektedir. Çünkü "çocukların kendilerini gerçekleştirebilecekleri fırsatlara erişmelerini ve ileriki yaşlarında yoksulluk ve eşitsizlik döngüsünden kendilerini kurtarabilmelerini engelleyen etkenlerin başında, çocuk yoksulluğu ve fırsat eşitsizliğinin nesiller arasında aktarımı gelmektedir.

"Bu doğrultuda, en az fırsata sahip olan çocuklar başta olmak üzere, gelecek nesillere daha fazla fırsat sağlanması durumunda, Türkiye'nin sosyal ve ekonomik gelişme yönünde ciddi bir adım atabileceği görüşündedir.

CHP, toplumsal eşitsizlikleri ortadan kaldırmak için çocukların yaşam haklarının, sağlıklı gelişmelerinin ve iyi beslenmelerinin garanti altına alınması gerektiğinin bilincindedir.

CHP'nin temel amacı, Türkiye'de doğan çocukların, ellerinde olmayan koşullar sebebiyle eşitsizliğe maruz kalmalarını engellemek ve uzun vadede Türkiye'deki

eşitsizlikleri gidermektir. CHP, çocuga yönelik politikalar yoluyla gelecek nesillerde eşitsizliğe son verilebileceğine güçlü bir şekilde inanmaktadır ve bu amaca yönelik, kapsamlı ve güçlü bir çocuk politikası geliştirmekte kararlıdır.

CHP Ulusal Çocuk Politikası'nın öncelikli hedefi, çocukların kendilerini tam olarak gerçekleştirebilmeleri adına farklı toplumsal kesimlerden gelen her çocuk için; çocukları doğrudan etkileyen yoksulluğu azaltmak, fırsatlarını iyileştirmek ve sonuçta da fırsat eşitsizliklerini ortadan kaldırmaktır. Çocuklara yapılacak olan sosyal yatırımlar, kısa vadede daha sağlıklı ve donanımlı bir kuşak yaratmayı amaçlarken, uzun vadede toplumsal eşitsizliklerin azaltılması, ekonomik büyümenin gerçekleştirilmesi, suç oranlarının düşürülmesi, toplumsal uyumsuzlukların giderilmesi ve toplumsal barış ortamının sağlanmasına önemli katkılar sağlayacaktır. Bu amaçla; merkezi devlet organları, yerel yönetimler, özel sektör ve sivil toplum temsilcileri arasında eşgüdüm ve iş birliği yapılacaktır."

Türkiye'nin çocuk nüfusuna son birkaç yıldır katılan yüz binlerce Suriyeli çocuğu da eklendiğinde, ülkemizde giderek büyüyen ciddi bir çocuk sorunu olduğu görülecektir. Fakat asıl mesele, yoksul, yoksun, çalışan, sokakta yaşayan ve dilenen, zorla çalıştırılan, küçük yaşta evlendirilen, körpe zihni hurafelerle doldurulan çocuk sayımızın giderek artmasıdır. Mutlaka demokratik, çağdaş ve çocuğun yüksek yararını temel alan bir Ulusal Çocuk Politikası oluşturulmalıdır. Bu politikanın asıl gerekçesi, sadece kısa vadede çocuk sorunlarının çözümü değil, aynı zamanda çocuklarımıza daha iyi yaşayabilecekleri bir ülkenin temelini atmaktır.

CHP, Ulusal Çocuk Politikasını günlük siyasi çıkarların ötesinde ve üzerinde, toplumsal sorumluluk gerektiren bir alan olarak görmektedir.

"Pandemide Çocuk Hakları İhlalleri" Başlıklı Çevrimiçi Toplantı

Çevrimiçi "Pandemi ve Çocuk Hakları İhlalleri" toplantısı İnsan Hakları Genel Başkan Yardımcılığımızın planladığı, tematik çalışma alanlarından ilki olan çocuk hakları alanına ilişkindir.

20 Kasım, 1954 yılından itibaren "Dünya Çocuk Hakları Günü" olarak çocuklara dikkat çekilmek amacıyla çeşitli etkinlikler ile farkındalık yaratılan bir tarihtir. 1989 yılının 20 Kasımında ise BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin, 'çocuklar için çocuklarla harekete geçilmesi' amacıyla kabul edilmesiyle, tarihin çocuklar için anlamı artmıştır.

20 Kasım 2020 tarihinde, Genel Başkanımız Sayın Kemal Kılıçdaroğlu'nun himayelerinde, Eskişehir Büyükşehir Belediyesi ev sahipliğinde, 3,5 saat süreli, çocuk hakları alanında çalışan sivil toplum kuruluşları temsilcileri ve bağımsız

İnfaz sistemi, hapisaneler, yetişkinler için - erkek yetişkinler için- kurulan, onların ihtiyaçlarına uygun kurulan kurumlar ya da onların yaşamlarına daha uygun denilebilir. Fakat içerideki çocuklar, bu yetişkin dünyasında, görünmez bir şekilde günlerini doldurmaya çalışıyor. Peki bu günlerini doldurmaya çalışmanın anlamı ne? 28 yıl, 30 yıl şartlı salıverilmesine 28 yıl kala olan çocuklar olduğunu da biliyoruz. Bunun için tabi ki de partilere, meclise ve diğer sivil toplum örgütlerine ama aynı zamanda kamu kurum ve kuruluşlarına da çocukların öncelendiği, çocukların yararına ne olabileceğinin tespit edildiği ve hapsedmenin alternatiflerinin çalışılması gerekiyor.

Alo 183... 183'ün bu dönemde aslında bir müdahale sistemi değil de daha çok bir danışma hattı olduğunu gördük. Pandemiden sonra 183'e ne kadar ihbar geldi? Veri paylaşılmadığı için sayıları bilmiyoruz. Alt yapılar yetersiz kaldı ve görüşmelerin çoğu kesildi. Hanelere ulaşabilmek için Belediyeler ve muhtarlar daha aktif bir çalışma yürütebilir. Çünkü herkesin evinde internet yok ya da herkes gazete okumuyor. Bilgiye erişim konusunda belediyenin poşetleri üzerinde bir 183 numarası olması, televizyonlarda da verilmediği için önemli katkı sağlayabilir.

uzmanların katılımıyla Çevrimiçi Toplantı gerçekleştirilmiştir. Toplantıda; sivil alanda, ulusal ve uluslararası alanda çocuk hakları alanında çalışan dernek, vakıf, ağ ve platformları temsil eden 26 katılımcı ve 1 bağımsız uzman yer almıştır. CHP İnsan Hakları Çalışma Grubumuzun üyeleri, CHP Eskişehir Milletvekilleri Jale Nur Süllü, Utku Çakırözer ile Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanı Yılmaz Büyükerşen de çevrimiçi toplantıda yer almışlardır.

Katılan kişi ve kuruluşların isimleri alfabetik sırayla şu şekildedir; Ankara Barosu Çocuk Hakları Merkezi, Adalet Sistemi Uzmanları Derneği, Bağımsız Uzman (Emrah Kırımsoy), Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği, Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği, Çocuk Alanında Çalışan Avukatlar Ağı, Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Derneği, Çocuk Koruma Merkezlerini Destekleme Derneği, Derin Yoksulluk Ağı, Diyarbakır Barosu Çocuk Hakları Merkezi, Eğitim Reformu Girişimi, Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Vakfı, İnsan Hakları Derneği, Kalkınma Atölyesi, Kistik Fibrozis Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Engelli Çocuk Hakları Ağı, Türkiye Spina Bifida Derneği, Sıfır Ayrımcılık Derneği, Sokak Çocukları Vakfı, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği, Tohum Otizm Vakfı, Toplumsal Haklar ve araştırmalar Derneği, Türk Psikologlar Derneği, Uluslararası Çocuk Merkezi, Eskişehir Eksi 25 Derneği.¹

Raporun bu bölümünde, sahadaki tespitlerimiz, sürecin öznelere olan çocuklarla birebir çalışan, çocuk hakları alanından sivil toplum kuruluşları ve uzmanlarla yapılan toplantıdaki görüşler; Partimiz ile paylaşılan raporlar ve tespitlere yer verilmektedir.

¹ Toplantı katılımcı listesine raporun sonunda erişebilirsiniz.

CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu

“Hak savunucularının sorun tespitleri ve çözüm önerileri siyaset kurumu için çok değerli”

Pandemide Çocuk Hakları İhlalleri Çevrimiçi toplantısının açılış konuşmasını gerçekleştiren CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu; temel sorunu sadece Türkiye bağlamında değil dünya bağlamında ele alan kuruluşlara ve UNICEF'in verilerine dikkat çekti: “Dünyada aşırı yoksulluk sınırı içinde 862 milyon kişi var. Bunların 385 milyonu çocuk. 2040 yılında iklim krizi nedeniyle her 4 çocuktan birinin temiz suya erişimi olmayacak. 262 milyon çocuğun okula erişimi yok. Dünyada yerinden edilen 71 milyon insan; iç kavgalar, savaşlar, çatışmalar nedeniyle bulunduğu bölgeyi, ülkeyi veya yeri değiştiriyor. Bunun 31 milyonu çocuk. Türkiye'deki yaklaşık 4 milyon mültecinin 1 milyon 700 bini çocuk. Bu çocukların büyük bir kısmı eğitime erişemiyor. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) verilerine göre; 152 milyon çocuk işçi var dünyada. 10 çocuktan 7'si ağır ve tehlikeli işlerde çalışıyor.”

21. yüzyıl Türkiye'sinde eğitim-öğretimden yoksun bırakılan çocuklarımız olduğuna; pandemi sürecinin, çocukların karşılaştıkları sorunlar konusunda biz yetişkinleri daha çok düşünmeye zaman ayırıp, sorunları çözmek konusunda daha sağlıklı çözümler üretmemizi zorunlu kıldığına dikkat çekti ve sivil toplum kuruluşları ile siyaset kurumunun bir arada çözüm üretmesinin önemini vurguladı: 21. yüzyılın Türkiye'sinde hiçbir çocuğun eğitimden öğrenimden yani bu hakkından uzak kalmasına izin vermememiz ve bu hakkının çocuğun elinden alınmasını sağlayacak ortamı kesinlikle reddetmemiz; böyle bir ortamı Türkiye'de yaratmamamız gerekiyor. Bölgeler, iller, ilçeler itibariyle pek çok sorunlar var. Günümüzde ekmek gibi su gibi vazgeçilmez bir ihtiyaç olan internetin, bazı ilçelerimizde hiç olmaması hatta İstanbul gibi büyük bir ilimizde, metropollerde bile bazı ilçelerde internet erişiminin çok zor olması gibi pek çok sorun var. Bütün bu sorunların kaynağını aslında hepimiz biliyoruz. Bu sorunların çözümünde etkin olması gereken organı da biliyoruz: Siyaset kurumu. Dolayısıyla sorunları besleyen, sorunların bu boyutlara ulaşmasına yol açan kurumu da biliyoruz: Siyaset kurumu. Bu nedenle siyaset kurumunun bu soruna çok daha yakından eğilmesi gerekiyor. Bu iş çocukların eğitilmesi, onların beslenmesi, onların iyi bir ortamda yaşamaları, onların iyi bir ortamda eğitim görmeleri ile ilgilenmekle mümkün olacaktır. Siyaset kurumu, pek çok sorunla ilgilenir ama sivil toplum kuruluşları, özellikle belli konularda daha da derinleşebilirler. Sorunları ayrıntılı analiz edebilirler ve daha sağlıklı, daha tutarlı çözümler üretebilirler. Bu bağlamda, sivil toplum örgütleriyle siyaset kurumunun zaman zaman sadece çocuk hakları bağlamında değil pek çok alanda bir araya gelmeleri, oturup konuşmaları, yol yöntem belirlemeleri; sivil toplum kuruluşlarının uzun süre sorunlar üzerine odaklanıp çözümler üretmeleri ve siyaset kurumunun önüne çözümler getirmeleri aslında çok büyük bir avantajdır. Bu avantajı iyi değerlendirmek gerekiyor. TBMM'de

İzmir'de 30 Ekim tarihinde deprem yaşandı. Maalesef ölenlerin arasında çok ciddi sayıda çocuk var. Çünkü çocuklar deprem anında evlerinde internete bağlanarak ders dinliyorlardı. Anne babaları çoğunun yoktu yanlarında. Ebeveynler çalışırken bazı çocuklar yalnızdı. Çocuklar, okulda değillerdi. Evden uzaktan eğitime bağlanıyorlardı. Bu, çocuk ölümlerinin sayısını artıran bir etken oldu.

Sağlık hizmetleri yeterli hale gelemiyor. Koruyucu hizmetler kurumları yeterli çalışamaz hale geliyor. Ebeveynler işlerini, sağlıklarını, hayatlarını kaybediyorlar. Çocuklarda kalıcı beden ve sadece beden değil ruhsal sağlık sorunları oluşuyor, hayatlarını kaybedebiliyorlar. Yetersiz dengesiz beslenmeler, gelişim sorunları, yeterli eğitim alamamaları erken evlendirilmeleri, çocukların ebeveynlerinden ayrı ve refakatsiz kalmaları, fiziksel cinsel ve dijital istismara maruz kalmaları, çocukların düzenli sağlık takibininin, tedavilerinin yapılamaması, sosyal hizmetlerin çocuklara erişememesi, çevirim içi geçirdikleri zamanların artması, çocuklar üzerindeki ebeveyn ilişki gözetiminin azalması, ailelerin temel ihtiyaçlarının karşılanamaz hale gelmeleri, ebeveyn stresinin artması, çocukların sosyal hayatlarında arkadaşlarından uzak kalması gibi sorunlar; çocuk koruma riskleri oluşturuyor. Risk raporlaması gerekiyor.

yasama faaliyetlerinde, yasal düzenlemeler yapılırken sivil toplum ve ilgili meslek kuruluşları temsilcilerinin muhakkak davet edilmelerinin yasama faaliyetleri açısından önemini ortaya koyan Kemal Kılıçdaroğlu, mülteci çocuklar özelinde farklı grupların sorunlarının çözümü için de görüşlerini şu tespitlerle ortaya koydu:

“Avrupa Birliği yetkilileriyle de zaman zaman bir araya geliyorum. Ya da onlar Türkiye’ye geldiklerinde mutlaka bir ana muhalefet partisinin genel başkanının da görüşlerini almamız gerekir diye düşünmekteler. Özellikle mülteciler konusunda batının, yani gelişmiş ülkelerin sorumluluklarının olduğunu ama bu sorumlulukları zamanında yerine getirmediklerini, mülteciler geldiği zaman sorunun farkına vardıklarını ve kendi ülkelerinde de özellikle mültecilere yönelik bazen şiddet, bazen istememe, bazen daha farklı olumsuz seslerin çıktığını, eğer gerçekten mülteci konusuna batının güçlü devletleri eğilmek istiyorlarsa sorunun çıktığı ülkelere demokrasiyi getirmeleri konusunda, o ülkelerin kalkınması, oradaki çocukların eğitimi konusunda gelişmiş batı ülkelerinin daha duyarlı olmalarını ve özellikle maddi destek sağlamalarını, eğer bu maddi destekleri sağlarsa hiç kimsenin kendi ülkesini bilerek terk etmeyeceğini tam tersine kendi ülkesinde huzur içinde yaşayabileceğini ifade ediyorum ve bir anlamda onların da dikkatlerini çekmeye çalışıyorum. Bugüne kadar bu sitemimi dile getirdiğim hiçbir ortamda hiç kimse çıkıp da “Hayır, söyledikleriniz doğru değil. Biz yardım yapıyoruz.” demedi. Tam tersine “Evet, haklısınız.” yanıtı aldım. Batının gelişmiş ülkeleri özellikle gelişmekte olan ülkelere veya iç savaşın, kargaşanın, iç çatışmaların, terörün yoğunlaştığı ülkelere mültecilerin kendi ülkelerine gelmemesi için bu ülkelere ekonomik, siyasi, her türlü destek vermeleri gerektiğini ifade ettim. Ortadoğu’daki çatışmadan Türkiye’ye gelen yaklaşık 4 milyon mülteci var. Mülteci çocukların gerçekten de dramatik bir yaşamları var. O konuda da pek çok sivil toplum örgütünün yaptığı çalışmalar bulunmakta, bunu biliyorum. Suriye Konferansı sırasında bazı sivil toplum çalışanlarının bu konuda çalışan yöneticileri gelip Suriye Konferansında hem bize hem konferansı izlemeye gelen pek çok yabancı ülkenin temsilcilerine yaşanan dramları anlatmışlardı. Çocukların hangi koşullarda çalıştığını, nasıl zorlandıklarını ifade etmişlerdi. Bunlar önemli tabi. Ama bu sorunlar çözüldü mü? Hayır çözümedi. 40 milyar dolar para harcadığını söylüyorlar ama aslında gerçekte bu kadar büyük bir paranın harcanmadığını herhalde sizler de biliyorsunuz. 40 milyar dolar harlandı deniliyor ama ortada ne 40 milyar dolar var ne de harcanan böyle bir para var.”

Çocukların sevinç içinde yaşama sarılmaları en büyük arzumuz

“Her anne ve babanın da ortak arzusu budur. Dertler mutlaka dile getirilecek ama mutlaka her sorunu dile getirdikten sonra çözümünü de dillendirelim.

Çözümler; ben ve arkadaşlarımla, sizin ilettiğiniz sorunları analiz edip; ürettiğiniz çözümleri dillendirmek bizim için çok önemli. Sivil toplumun bilgileri, birikimleri bizim için çok değerli... Hepinize en içten teşekkürlerimi, saygılarımı sunuyorum.”

Pandemi ve Çocuk

COVID-19 pandemisi sarsıcı ve yıkıcı etkisini, ülkemiz bakımından ilk vakanın açıklandığı Mart 2020 tarihinden itibaren, nüfusun neredeyse yarısından çoğunu oluşturan çocuklar üzerinde toplumun diğer kesimlerine kıyasen daha acımasız göstermiştir. Doğum anı ve sonrasında gereken bakım hizmetlerinde aksamalar olmuş, bebek maması ve beze erişimler sağlanamamış, kreş, bakımevi ve anaokulları kapatılmış, örgün eğitim durdurulmuş, çocuklar uzaktan eğitim için gereken teknolojik araçlara ve altyapı hizmetlerine erişim sağlayamamış, çocukların sokağa çıkmaları yasaklanmış, şehir dışına çıkışları kısıtlanmış, evde kalmaları gereken zamanda kendilerine bakmakla yükümlü kişilere iş yerlerinde evde kalma izni verilmediği için evlerde ihtiyaç duydukları bakım desteğinden yoksun kalmış, yetişkinlerin yoksun kaldığı gelir ve artan stresten de zarar görmüşlerdir.

Bir başka deyişle, pandemi sürecinde çocukların üstün yararı gözetilmemiş, çocuklar yok sayılmıştır. Bu kadar büyük bir nüfus, devlet planlaması ve alınan tedbirlerde yok sayılmış; yaşam, yeterli gıdaya erişim, temiz suya erişim, bakım ve sağlık hizmetlerine erişim, eğitim, gelişme ve katılım hakları, seyahat, düşünce ve ifade özgürlükleri sınırlanmış; günlük rutinleri değiştirilmiş, sokağa çıkma yasakları getirilerek evlere hapsedilmiş; kötü muamele, istismar ve sömürüye açık hale getirilmiş; ihmallerin önlenmesi için tedbirlerden yoksun bırakılmış; ceza infaz kurumunda olanlar insan onuruna uygun infaz rejiminden ziyade koruma adı altında izole edilmişlerdir.

20 Mart 2020 tarihinden itibaren UNICEF, halk sağlığını etkileyen önceki olağanüstü durumlarda çocukların tüm dünyada yaşadıkları sorunlardan hareketle, ülkeleri karşı karşıya kalınabilecek riskler bakımından uyarmıştır. Pandeminin ilk aylarında virüse dair bilimsel bilgilerin azlığı, çocukların yaşamlarını koruma ve bulaş riskini azaltmaya odaklanmıştır. Ancak korumacı yaklaşımda dahi eve kapatılan çocukların yaşları dikkate alınmaksızın bakım ve ihtiyaçları gözetilmemiş, ebeveynleri çalışan veya tek ebeveynli yahut yaşı büyük akrabaları tarafından bakılan çocuklara yönelik planlama yapılmamıştır. Ev, çocuklar için fiziksel kazalar da dahil olmak üzere riskler içeren bir mekandır. Aile ise çocuklar için koruyucu olduğu kadar şiddet, ihmal, istismar gibi suçlarda yakınları tarafından maruz kalma oranları yüksek olduğu dikkate alındığında, ayrıca risk unsurudur. Pandemi döneminde yaşanan İzmir depremde, hayatını kaybeden çocukların bazılarının deprem anında evde bilgisayar/ TV başında uzaktan eğitim için yalnız bırakılmak zorunda olan çocuklar olması gerçeği, bu riskin yaşam hakkının sonlanmasına dek gidebildiğine örnektir.

“Çocuk işçiliği arttı, riskler arttı. Evde sosyal hizmet desteğinin yaygınlaşması gerekiyor. Mobil ekip uygulamalarının bütün illerde aktifleşmesi gerekiyor.”

“Çocukların online eğitim olsun, uzaktan eğitim olsun bu konularda görüşleri alınmadı. Bunun için de tüm illerde Çocuk Meclislerinin kurulması gerekiyor. Çocuk meclisleri kurulursa en azından çocukların da görüşleri alınabilir: Ne şekilde bir eğitim olabilir ne şekilde adım atılabilir, sınavlar olsun gerek diğer arkadaşları ile iletişimleri olsun buna ilişkin çocukların görüşlerinin alınması gerekiyor.”

Pandemide bizim de hayatımıza yeni giren o kavramların bazı gruplar için hiçbir öneminin olmadığı ortaya çıktı. Neden? Sosyal mesafe dendi. Çocuklar, tek odalı evlerde, barakalarda 65+ ile oturuyorlardı. Çocukların okul bir yana kağıt toplamaya gittiğini biliyoruz. Kesinlikle eğitime erişemediler. Bırakın interneti, bırakın bilgisayarı ya da akıllı telefonu, evde maalesef tüplü dediğimiz televizyonlar vardı ve hiçbir işe yaramadı. Yani bu çocukların neredeyse yüzde 80'i maalesef eğitimden yararlanamadı. Bu çocukların neredeyse %80'i okulu terk edecek. Yani önümüzde korkunç bir problem doğuyor çocuklar açısından. Beslenme yetersizliği çeken çocuklar var yoksul mahallelerde... O, bodur dediğimiz beslenme yetersizliğinden kaynaklanan problemler var. Siyasi partilerin, yerel yönetimlerin, yeniden sosyal hizmet mevzuatı hakkında acilen çalışma yapması gerekiyor.

Çocukların risklerine ilişkin herhangi bir araştırma olmamakla birlikte, Avrupa ülkelerinde Mart dönemindeki kapanmanın ev içi şiddet vakalarını arttırdığı dikkate alınmış, devletler farklı tedbirler geliştirmiştir. Okulların açılması, çocukların psiko-sosyal servislere erişiminin sağlanması bu tedbirlerden bazılarıdır.

Çocuklar, pandemi sürecinde, bu raporun yazıldığı tarihte yaklaşık 9 aydır eğitimden yoksun, yaş farkı gözetilmeksizin evdeler. Gelir farkına göre karşılaşılan risklerin çeşitlendiği göz önünde bulundurulmalı, barınma hakkından yoksun çocuklar olduğu, sağlıklı konutlarda yaşamaktan yoksun ya da sokakta yaşayan çocuklar gerçeği de göz ardı edilmemelidir. Bu raporda değinilemeyen, yer almayan riskler yok sayılmamalıdır.

UNICEF (Ağustos 2020); Koronavirüs, 100'den fazla ülkede çocuk koruma hizmetlerinin sekteye uğramasına neden olmaktadır. Koronavirüs salgınından önceki dönemde dahi, çocuklar yaygın bir şekilde şiddete maruz kalmakta ve tüm dünyadaki çocukların yaklaşık yarısı evde fiziksel cezaya; 2 ila 4 yaşındaki yaklaşık her 4 çocuktan 3'ü düzenli olarak şiddet içeren disiplin yöntemlerine maruz kalmaktaydı. 15 ila 19 yaşları arasındaki ergenlik çağındaki her üç kız çocuğundan biri ise hayatlarının bir döneminde yakın ilişki içinde oldukları partnerleri tarafından istismar edilmekteydi. Salgın nedeniyle getirilen sokağa çıkma yasakları yüzünden çocuklar daha fazla şiddete maruz kalmıştır. Okulların halen kapalı olması ve sokağa çıkma kısıtlamalarının getirilmesi yüzünden, bazı çocuklar her geçen gün daha da fazla stres yaşamaya başlayan istismarcılarla aynı evde kapalı kalmıştır. Koruma hizmetleri ve sosyal çalışmacıların bu durumdan olumsuz etkilenmeye devam etmesi, çocukların yardım isteyecekleri hiç kimseleri olmadığı anlamına gelir. Koronavirüs gibi salgın hastalıklar esnasında arkadaşlar, öğretmenler, çocuk bakım çalışanları, uzak akrabalar ve topluluk üyeleri gibi resmi olmayan destek mekanizmalarıyla temasın sınırlı olması nedeniyle çocuklar ve aileler daha hassas ve kırılgan bir durumda kalmıştır.²

Hali hazırda altyapı hizmetleri olan bir evde oturan, bilgisayarı olan çocuklar bakımından da bakım sorunları yahut şiddet, ihmal, istismara uğrama riskleri yok demek mümkün değildir; hatta daha görünmez hale geldiği kimi durumlar olabilmektedir. Çocukların siber zorbalık riskine de açık oldukları bu süreçte unutulmamalıdır. Siber zorbalık, dijital teknolojiler kullanılarak gerçekleştirilen zorbalık olarak tanımlanabilir. Siber zorbalık, çocuğun eriştiği sosyal medyada, mesajlaşma platformlarında, oyun platformlarında veya cep telefonlarından kurulan etkileşimlerde görülebilmektedir. Dijital 2020 Raporu'na göre

² UNICEF tarafından yürütülen KORONAVİRÜS Müdahalesine ilişkin Sosyo-Ekonomik Etki Araştırmasından elde edilmiştir. Araştırmada yer alan bilgiler, 1 Mayıs ve 14 Ağustos 2020 tarihleri arasında 138 düşük ve orta gelirli ülke ile 19 yüksek gelirli ülke dahil olmak üzere Koronavirüs nedeniyle hizmet sağlama alanında yaşanan kesintilere ilişkin UNICEF'in toplamda 157 ülke ofisinden toplanmıştır. Bu 157 ülke, dünyadaki çocuk nüfusunun %90'ına ev sahipliği yapmaktadır.

dünyadaki internet ve sosyal medya kullanıcıları 300 milyondan fazla artmıştır. Eğitim sürecinin uzaktan eğitime geçmesi nedeniyle erişebilen çocuklar bakımından “internet başında geçirilen zamanın artması” sonucu doğmuştur. Ancak bu çocuklar bakımından internet başında geçirilen zamanın sadece eğitim ile mi sınırlı olduğu ya da ne derece güvenli internet erişimi sağladıkları bilinmemektedir. İnternet aracılığıyla sosyalleşmeleri artan çocuklar bakımından siber zorbalık riskinin olduğu hatırd tutularak, çocuklar ve onlara bakmakla yükümlü kişiler ile öğretmenlerin güvenli internet kullanımı ve siber zorbalık hakkında farkındalıklarının arttırılması gerekmektedir.

Eğitimde Fırsat Eşitliği

Eğitim, çocuklar için kilit öneme sahip bir haktır. Çocuklar, eğitim ile haklarının yaşama geçmesini talep etme ve sağlama becerisi kazanırlar. Ortamı ve süresi ile sınırlı olmamakla birlikte örgün eğitim, çocukların bütüncül gelişimi ve potansiyelini gerçekleştirilmesi bakımından önemlidir. Ayrıca eğitim, kimlik ve aidiyet duygusunun gelişmesi, sosyalleşme, diğer insanlarla iletişim ve ilişkilenmelerin belirli değerlerle uyum içinde gerçekleşmesinde de etkilidir.

Çocuğun eğitim hakkı ilk olarak, 1948 yılında, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nde “Herkes eğitim hakkına sahiptir” ifadesi ile yer almıştır. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nden sonra birçok uluslararası düzenleme eğitim hakkına ilişkin hak ve yükümlülükleri düzenlemiştir. Dünya anayasalarında da hak ve yükümlülükleri içerir şekilde yaygın şekilde düzenlenmiştir.

Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi, uluslararası hukukta eğitim hakkıyla ilgili en kapsamlı düzenlemedir. Sözleşme, devlete eğitim sisteminin altyapısını oluşturma ve eğitim kurum ve olanaklarını yaratma görevini vermektedir. Ayrıca, devletin zorunlu ilköğretimi ücretsiz sağlama yükümlülüğünü düzenlemiştir.

Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi’nde ise eğitim hakkı; düşünce, din ve vicdan özgürlüğünü düzenleyen maddede ise anne-babanın, çocuklarına devlet müdahalesinden bağımsız bir biçimde, kendi inançları doğrultusunda din ve ahlak bilgisi eğitimi verme hakkı olarak düzenlenmiştir.

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi, eğitim hakkı ve amaçlarını tüm çocukları kapsayacak biçimde düzenlemektedir. Bu sözleşmede, özel korunma ihtiyacı olan risk altındaki çocukların eğitimine ilişkin ayrıca özel düzenlemeler de vardır.

Birleşmiş Milletler nezdinde ayrıca Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Sözleşmeleri, Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmesi, Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmesi; eğitim ile ilgili düzenlemeler içermektedir. Ayrıca bölgesel olarak

Her eve belki de bir koli girdi. Birçoğuna girmedi. Ama bu koliler, genellikle tek tipti. Yani o evde yaşayan bir çocuk var mı? O evde bir bebek var mı? O bebeğin beze ihtiyacı var mı? O evde bir yatalak var mı? Ya da otistik bir çocuk var mı? Bunu maalesef ne devlet ne yerel yönetimler göz önüne almadı. Bebek bezi alamadığı için poşet bağlayan anneler, çocuklarına mama veremediği için o dönemde sadece şekerli suyla beslenen bebekler var... Yalnız yaşayan annelerin, yalnız yaşayan yaşlılar olduğunu ve bu güvencesiz insanların o söz de vefa grupları ya da diğer şeylerden hiç birinden maalesef yararlanamadığını biliyorum.

Çocuğun evde önceliklendirilebiliyor olması gerekiyor. Yani evin bir eğitim ortamına dönüştüğünü hatırlarsak bir televizyon varsa orada bir yayın yapılıyorsa, çocuk erişebiliyorsa, çocuk bunu izleyebiliyor mu? Çocuğa evde başka ne gibi sorumluluklar veriliyor? Özellikle ev işleri, kardeş bakımı yaşı bakımı gibi konularda çocuklar evde olduklarında ve özellikle de kız çocukların buralarda rol aldığını biliyoruz.

Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 1 Numaralı Protokolü; eğitime ilişkin düzenlemeler içermektedir. Türkiye bakımından çok taraflı sözleşmelerde eğitim hakkı düzenlemesine Lozan Anlaşmasından kaynaklı çekinceler konulmuştur.

Eğitim hakkı, iç hukukta ise anayasadan başlamak üzere geniş kapsamlı bir mevzuatta düzenlenmektedir. Eğitim hakkı anayasal ve herkes için geçerli bir haktır. Herkesin ilköğretimden parasız olarak yararlanabilmesi gerekmektedir. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, eğitimi düzenleyen temel kanundur. Eğitimin genel ve özel amaçları, eğitim sisteminin genel yapısı, devletin eğitim-öğretim alanındaki görev ve sorumlulukları, örgün eğitim, öğretmenlik mesleği, okul binaları ve tesisleri, uluslararası özel öğretim kurumları, yabancı okullar ve azınlık okulları ve eğitim araç-gereçleri ile ilgili esaslar bu kanunda düzenlenmektedir. Ancak 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu da dahil olmak üzere çok farklı kanunlarda eğitime ilişkin görev, yetki ve haklar yer almaktadır.

Çocuklar, okul kapısından içeri girmekle sahip oldukları hakları yitirmezler³

Gelişen dünyada eğitimin niteliği ve kapsamında, yükümlülük sahiplerinin sorumluluklarında değişiklikler olmuştur. Bu süreç çocuklar bakımından sadece eğitime erişimi değil, eğitim süreç ve ortamlarında da haklara sahip oldukları fikrinde giderek artan oranda ortaklaşmayı sağlamıştır.

Çocukların diğer haklarında olduğu gibi, uluslararası sözleşmelerde, anayasada ve yasalarda eğitim hakkına yer verilmesi tek başına yeterli değildir. Devletin, bu alandaki yükümlülüklerini fiilen gerçekleştirilmesi önemlidir.

Eğitim hakkı devletin, eğitim alanına müdahale etmesini, eğitime ilişkin düzenleme, denetleme ve yatırım yapmasını gerektirmektedir. Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi; her tür ve her düzeyde eğitime ilişkin yükümlülüklerin kesin ve gerektiği şekilde uygulanıp uygulanmayacağı değerlendirilirken, eğitimin mevcudiyet, erişilebilirlik, kabul edilebilirlik ve uyarlanabilirlik özelliklerine sahip olması gerektiğini belirtmektedir.⁴

Pandemi öncesi dönemde, devletin ilk yükümlülüğünün okul açmak, öğretmen istihdam etme ve devamında okulların, öğretmenlerin ve sunulan eğitimin, tespit edilen standartlara ve ilkelere uygunluğunu sağlamak olduğu vurgulanmaktaydı. Eğitimin mevcudiyeti (availability) bir başka deyişle var olması anlamına gelen bu yükümlülük pandemi süreci ile uzaktan eğitimin mevcudiyetine dönüşmüştür.

Uzaktan eğitimin mevcudiyeti ise, konutun bulunduğu bölgenin elektrik-

3 BMÇHK, 8 Numaralı Genel Yorum, paragraf 7.

4 Aşağıda yer verilen dört ilkenin (mevcudiyet, erişilebilirlik, kabul edilebilirlik ve uyarlanabilirlik) tanım ve kapsamı için bkz : UYAR Lema, Birleşmiş Milletlerde İnsan Hakları Yorumları İnsan Hakları Komitesi ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi 1981 - 2006, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2006, s. 217, 218.

internet altyapısının olması, konutun abonelik hizmetinin kurulmuş olması, her çocuğun televizyon-tablet veya bilgisayar gibi araçlara sahip olmasına bağlı olmuştur. Bir başka deyişle, devletin “uzaktan eğitimi sağlıyorum” demesinin asgari koşulu bu şartların sağlanmasıdır. Nitekim eğitim bir kamu hizmetidir ve devlet tarafından sunulmaktadır. Bu nedenle, yükümlülük sahibi ilk olarak devlettir.

Eğitime ilişkin ikinci ilke, erişilebilirlik (ulaşabilme, accessibility) olarak tanımlanmakta ve pandemi öncesi dönem için bütün eğitim kurumları ve programların, ayırım gözetmeksizin taraf devletin yetkisi altındaki herkes için erişilebilir olması anlamına gelmektedir. Bir başka deyişle eğitim, özellikle risk altındaki gruplar açısından, ayrımcılığın yasaklandığı konuların hiçbirinde ayrımcılık gözetilmeksizin, herkes için hukuken ve fiilen; fiziksel olarak güvenli şekilde erişilebilir olmak zorunda ve eğitim bedeli herkes tarafından ödenebilir olmak zorundadır. Ekonomik yönden erişilebilirlik için ilköğretimin herkes için parasız olması ve taraf devletlerin parasız orta ve yükseköğretimi aşamalı olarak gerçekleştirilmesi zorunluluğunu vurgulamaktadır.

Erişilebilirlik, pandemi öncesi dönemde, her çocuğun yürüyerek güvenli şekilde gidebileceği okul, taşınabilir eğitim ve okul için alınan bağış ya da katkı payı altında alınan ücretler ile kamuoyunun gündemine gelmekteydi. Daha fazla riske açık çocukların eğitime erişimi sorunu ise çözülememişti. Ceza infaz kurumunda veya hastanede bulunan, süregelen hastalığı nedeniyle evde eğitim alan, özel gereksinimleri olan, birinci dili Türkçeden farklı dil olan, mevsimlik tarım işlerinde çalışan/çalıştırılan/çalışmak zorunda bırakılan, yoksul çocuklar bakımından eğitime erişmek zaten güçtü. Ancak pandemi sürecinde çocukların aynı fırsatlara sahip olamadıkları daha da görünür oldu.

Üçüncü ilke kabul edilebilirlik (acceptability) olarak tanımlanmakta ve eğitimin şekli ve içeriğinin bütün öğrenciler ve uygun olan durumlarda, ebeveynler için kabul edilebilir olması anlamına gelmektedir. Eğitimin kültürel açıdan uygunluğu ve kaliteli eğitim bu bağlamda değerlendirilmektedir. Dördüncü ilke olan uyarlanabilirlik (adaptability) olarak tanımlanmakta ve eğitimin, değişen toplulukların ve toplumların ihtiyaçlarına uyarlanabilecek kadar esnek olması ve farklı sosyo-kültürel ortamlardaki öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verebilmesi anlamına gelmektedir.

Pandemi sürecinde eğitim programlarının içeriğinin standart olması, sisteme bağlanmak yaşça küçük çocuklar bakımından yetişkin yardımı olmaksızın güç olması ve bireyselleştirilmiş programa ihtiyaç duyan çocuklar için uyarlanmamış olması bakımından sorunlara neden olmuştur.

Devletin tüm bu yükümlülükleri; nihayetinde çocukların ilköğretimi belirli bir bilgi ve beceri düzeyinde tamamlamalarını sağlamak yükümlülüğünün sonucudur. Pandemi sürecinde okul öncesi ve temel zorunlu ilköğretimin

Online ortamda hak ihlalleri ve fark edilmesi ve bununla ilgili bildirim süreçleri üzerine ulaşabilen çocuklar için çalışmalar yapılması gerekiyor. Çocukların her türlü şiddet ve istismardan korunması için; pandemi dönemi için de olsa bir online bildirim sisteminin kurulması üzerine çalışmalar yapılması gerekiyor.

Yoksullukla mücadele edilmeli... Bu süreçte önemli bir sorumluluk öğretmenlere yüklendi. Öğrenciye en önemli etkide bulunan aktör şu anda yine de öğretmen olduğu için öğretmenler ihtiyaçlarına yönelik olarak desteklenmeli... Bu süreçte yaşanan öğrenme kaybını ve çocukların psikososyal destek ihtiyaçlarını, psikolojik hallerini anlamaya yönelik ölçme değerlendirme yapılmalı, veri tutulmalı...

Çocuk işçilik bir sınıfsal sorundur. Aslında Türkiye’de belli ailelerin çocukları çalışıyor. Kim onlar? İşçi ve köylü ailelerin fakat bunlar içerisinde de en yoksul olanların çocukları çalışıyor. Siyasal iktidar da yoksul çocukların özellikle küçük işletmelere yönelik bir emek havuzu oluşturması için gerekli ortamı yaratıyor. Türkiye’nin 2017-2023 arası dönemde uygulamaya koyduğu Çocuk İşçilikle Mücadele Ulusal Programı’nda görüyoruz ki siyasal iktidar açıkça ifade ediyor. Yoksul çocuklar için en uygun yol çıraklık eğitimidir. Ama çıraklık eğitimini gidip yakından incelersek görüyoruz ki çocuk işçiliğın yasalarla resmi bir takım yaklaşımlarla gizlenmiş bir halidir. Çocuk işçiliğın sadece belirli özel günlerde hatırlanması bir vahamet. Çocuk işçilik meselesinin sürekli olarak gündemde tutulması, bunun sürekli olarak siyasetinin yapılması, çözüm üzerine çalışılması gerekir.

sekteye uğraması bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi sonucunu doğurmaktadır.

Türkiye’deki her evde en az bir çocuk özgürlüğünden yoksundur!

Mart 2020 tarihindeki ilk vakanın tespiti sürecinde, bilimsel verilerin sınırlı olmasından hareketle çocukların yaşam hakkı gözetilerek örgün eğitime ara tatil uygulaması öne çekilerek ara verilmişti. 16 Mart 2020’de okullar kapatılmış ve 16.529.169 öğrencinin eğitim kurumlarından uzak kaldığı beş aylık süreç başlamıştı. Türkiye’de yüzyüze eğitim 21 Eylül 2020 tarihinde “aşamalı ve seyreltilmiş” olarak okul öncesi sınıfları ve ilkökul 1. sınıf öğrencileriyle başlatılmıştır. Yeni eğitim-öğretim yılında öğrencilerin, dersliklerin fiziki şartları göz önünde bulundurularak sosyal mesafe kuralları uygulanabilecek şekilde gruplara bölünmesi, bu grupların farklı günlerde okula devam etmeleri, öğrencilerin ikili sıralarda tek kişi olarak yüzyüze gelmeyecek biçimde çapraz oturmaları öngörülmüşse de bu gerçekleşmemiştir. Okullarda temassız ateş ölçme aleti, tek kullanımlık veya yıkanabilir bez maske, sıvı sabun ve el antiseptiği veya en az yüzde 70 alkol içeren kolonya bulundurulmasının planlandığı açıklanmış ancak bu imkanlar velilerin desteği ile sağlanmaya çalışılmış, okullara devlet tarafından tamamı ulaştırılmamıştır. Okullardaki personel sayısı ve niteliğinin yetersizliği pandemide önem kazanmıştır. Fiziksel olarak okulların açılması durumunda okullarda yeterli ekipman, hijyen ürünü ve destek personeli/temizlik personeli için planlama gerekmektedir.

Sonuç olarak, yaz aylarının ardından örgün eğitim başlasa da tekrar ara vermeler ile kesintiye uğramış durumdadır. Yaz aylarında bilimsel verileri dikkate alıp hazırlık yapmayan, uzaktan eğitim için gerekli olan TV, bilgisayar, internet erişimi gibi araçları her bir öğrenci için sağlama sorumluluğunu yerine getirmemiş, eğitime erişimi veliler ve öğrencilerin üzerine yıkılmış olan iktidar, hareketliliği azaltmada bilimsel olarak hasta olma ve virüsü bulaştırma riskleri en az olan çocukları evlere hapsedmiştir. Her an yüzyüze eğitime geçileceği yönünde beklenti yaratılması, bu beklentilerin boşa çıkması, kaygının en temel sebeplerinden olan belirsizliğin çocuklar açısından olduğu kadar ebeveynler, öğretmenler, eğitim kurumları ve emekçileri bakımından da yarattığı hasarın telafisi zor görünmektedir.

Bu süreçte, 10 yılı aşan bir süredir FATİH projesi vesilesiyle bilinen Eğitim Bilişim Ağı (EBA) ana uygulama olarak şekillendi. TRT EBA TV⁵ ve Dijital Eğitim Platformu EBA⁶ uzaktan eğitimin ana araçlarıdır.

- 5 Kanal yayın akışında 12 sınıf seviyesi için farklı saatlerde programlar yayınlanmıştır. Yayınlar yarım saatlik ders süreleriyle, her sınıf seviyesi için günde toplam 1 ders saat olmuştur. Öğleden sonra yayınların tekrarı yapılmıştır.
- 6 İnternet bağlantısıyla öğrencinin kendi başına kullanımına dayalı bir uygulamadır. Her sınıf seviyesinde, her gün ve her saat için asenkron video anlatımlı dersler bulunmaktadır. Canlı sınıf uygulamaları da yer almaktadır..

77 ülkenin kıyaslandığı OECD raporuna göre, Türkiye, “İnternet bağlantısına erişimi olan öğrenciler” listesinde 70’inci sıradadır.

MEB; 2019-2023 Stratejik Planı’nda, ikili eğitim kapsamında temel eğitimde hiçbir okul kalmamasını, ortaöğretimde ise ikili eğitim yapan okullara devam eden öğrenci oranını %2’ye düşürmeyi hedeflemiştir. Pandemi süreci, bu hedefi tersine çevirmeyi gerektirmektedir. COVID-19 pandemisinde; maske, temizlik ve mesafe olarak sayılan korunma yöntemleri önerilmektedir. Derslik başına düşen öğrenci sayısı kadar, sınıf içinde öğrenci başına düşen metrekarenin de önemli olduğu bilim insanları tarafından vurgulanmaktadır. Bu nedenle ikili ve hatta üçlü modellemeler düşünülmesi zorunlu olmuştur.

Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk’un yaptığı açıklamaya göre, öğrencilerin %20’sinin, yaklaşık 3,5 milyondan fazla öğrencinin, internet bağlantısı bulunmamaktadır. Kırsal bölgelerde yaşayan 1,5 milyon öğrencinin ise yaşadığı bölgede internet altyapısı bulunmamaktadır. İnternet altyapısının olduğu yerlerde ise öğrencilerin çevrimiçi derslere katılmak için teknolojik aracı ya da yeterli hızda ve kapasitede internet bağlantısı olmadığını ortaya koyan çok sayıda örnek vardır.

Derin Yoksulluk Ağı’nın, 103 haneden 73’ündeki okula giden toplamda 141 çocukla yaptığı araştırmasıyla; çocukların %57’sinin okullarda uzaktan eğitime geçilmesinden sonra dersleri takip edemediği tespit edilmiştir. Uzaktan eğitime devam edememe gerekçelerinin ise %60’ı tablet, bilgisayar ya da televizyonun olmaması, %54’ü internet bağlantısının olmaması, %45’i kendisini takip eden bir yetişkin olmaması, %39’u yeterli bilgiye sahip olmaması, %18’i isteksizlik ve %7’si çalışmak zorunda olmak ve diğer engeller olarak belirlenmiş ve çocukların %59’unun bu engellerden en az iki tanesi ile karşı karşıya kaldığı tespit edilmiştir.

Yine aynı çalışmada; çocukların kendilerine ait alanlarının olmaması,⁷ tek televizyon, tablet ya da bilgisayar olan aynı evde yaşayan çocukların ders saatlerinin çakışması, eşitsizlik ile uzaktan eğitime bir dijital araç aracılığıyla ulaşabilen çocukların bazılarının da uzaktan eğitime ulaşsa da anlamakta ve takip etmekte zorlandığı belirlenmiştir. Evde okur yazarlığın yanı sıra dijital okuryazarlığı olan bir ebeveynin olmadığı durumlarda da çocuklar uzaktan eğitime katılmakta zorluk çekmişlerdir. Derin Yoksulluk Ağı’nın çalışmasındaki en önemli bulgulardan biri, uzaktan eğitimde yaşanan eşitsizliğin çocukların eğitimlerini etkilediğinin bir diğer göstergesi olarak, yapılan görüşmelerde pandemi öncesinde okula devam eden çocuklara ya da ebeveynlerine yeni dönemde okula devam edip etmeyecekleri sorulduğunda %11’inin devam

7 OECD’nin hazırladığı COVID-19 Salgınında Eğitim dosyasında “sessiz bir çalışma yerine sahip olan öğrenciler” açısından veriler incelendiğinde, 77 ülke içinde Türkiye 49’uncu sırada yer alıyor.

İzmir’de depremde 27 çocuk hayatını kaybetti. Ama biz şunu gördük ki depremin enkazı ne yazık ki orada kurtarılan çocukların bedenlerinin arkasında bir toplumsal, duygusal duyarlılık yaratılarak gizlenmeye çalışıldı. Eğer bir deprem oluyor ve çocuklar zarar görüyorsa oradan enkazdan çıkan yaralı çocuklar, ebeveyn kaybı yaşayan çocuklar, bunlara uygun psikolojik destek aynı zamanda çadırda yaşamak zorunda kalan çocukların çalışmak zorunda kalan aileleri ya da o dönemde aile, çadırdan uzaklaşacaksa da çocukları çadırın önüne bağlayıp gitmek zorunda kalan aileleri... Bütüncül çocuk politikası yok. Bir deprem olduysa oradaki çocukları siz bir haberi nasıl yapacaksınız? Haber yaparken çocuğu nasıl kullanacaksınız? Çocuğu orada nasıl tramvatize etmeden, bir haber malzemesine dönüştürmeden çocuğun hakkı nasıl kullanılacak?

Yaptığımız çalışmada 2019'dan 2020 Eylül ayına gelene kadar görüştüğümüz haneler içerisindeki çocuk işgücü oranı %10 artmış durumda. Geçen yıldan bu yana %10 daha fazla çocuk günde 10-12 saat ortalama 60 ila 70 lira bir yevmiye için tarlalarda çalışmaya başladı. Çocuklar sadece tarlada çalışmıyor. Bu çocuklar, Urfa'ya, Diyarbakır'a döndükleri zaman Adıyaman'a döndükleri zaman bu sefer çalışmadıkları zamanı ya da geliri elde edemedikleri zamanı telafi etmek için bu sefer kentsel alanlarda sokakta, hizmet sektöründe çalışmaya başlayacaklar. Küçük imalat sektöründe çalışmaya başlayacaklar. En azından bu dönemde ailelerin gıda harcamalarının artmasından dolayı belki çok daha sistematik ve düzenli bir gıda desteği sağlanmalı, gelir kaybına yönelik daha kapsayıcı ve daha etkili sosyal güvenlik ve destek mekanizmalarıyla mevsimlik tarım işçiliğinde çalışan ailelere nakit transferi yapılmalı...

edemeyeceklerini söylemiş olmasıdır. Bu durum salgının çocuklar açısından taşıdığı riskleri aza indirmenin önemli bir yolunun da salgının seyrine bağlı olarak kısıtlamalar azaltıldıkça okulların açılarak yüzyüze eğitime başlanması ve çocuklara yönelik sosyal koruma hizmetlerinin eskiye döndürülmesine öncelik verilmesi önerisinin önemini işaret etmektedir.

UNICEF sıklıkla, COVID-19 pandemisinde çocukların hayatlarının eve sıkışmasıyla birlikte, çocuklara yönelik istismar, ihmal, sömürü ve şiddet riskinin de yükseldiğine dair uyarılarda bulunuyor. Kaldı ki, Türkiye'de pandemi sürecinde kadına yönelik şiddetin belirgin şekilde arttığı medyada sıkça gündeme geliyor. Dolayısıyla daha çok çocuk şiddete tanık oluyor. "Evde Hayat Var" sloganıyla yürütülen pandemi sürecinde, çocukların evinde nasıl bir hayat olduğu ve bu hayatın onların evde öğrenme süreçlerini nasıl etkilediğini geniş çaplı araştırmalarla öğrenmeye, çocukların sesini duymaya ve ihtiyaçlarına yönelik çözümlerin oluşturulmasına çok büyük ihtiyaç duyulmaktadır.

MEB'in 2020 bütçesinde yatırımları gösteren sermaye giderlerine ayrılan pay, 2019'a göre artsa da hala 2014'teki düzeyinin altındadır. İlerleyen günlerde de bu alanlarda yeni gelişmeler yaşanabilir, başka dış faktörler eğitimi yakından etkileyebilir. Eğitim yönetişimi ve finansmanı açısından temel gerekliliklerden biri, tüm paydaşların belirli göstergeler çerçevesinde eğitimi izlemeye ve değerlendirmeye devam etmesidir.

- MEB, pandemi sürecinde kapsayıcı eğitim içerisinde "ilkokul, ortaokul ve lise kademesinde öğrenim gören yaklaşık 800 bin Suriyeli öğrencinin uzaktan eğitim sistemine dahil edildiğini" belirtmiştir. Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi (PIKTES) kapsamında 3.547 Türkçe, 375 rehber öğretmeni görevlendirildiği ve projede yer alan öğrencilere internet ve telefon aracılığıyla uzaktan eğitim imkanlarına ilişkin bilgilendirme yapıldığı bilgilerine açık kaynaklardan erişmek mümkün olmuştur. Ancak proje kapsamında olmayan çocuklar eğitime erişememiştir.
- Eğer gezici veya göçer olması nedeniyle çocuk, ilköğretime sürekli devam edememiş ise devletin bu çocuğun eğitimi için yetiştirici ve tamamlayıcı sınıf ve kurs açması gerekir. Ancak pandemi sürecinde, öncelikle ailesi mevsimlik tarım işlerinde çalışan çocuklar şehirler arası seyahat sınırlaması getirildiği için aileleri ile toplu olarak gitmek için gittikleri ilde mahsur kalmaları, buldukları illerde de eğitim hizmetinin durması nedeniyle eğitime erişememişlerdir. Bu çocuklar, yaz aylarında yetiştirici – tamamlayıcı sınıflara da erişememiştir; herhangi bir izleme, dahil etme çalışması kamuoyu ile paylaşılmamıştır.
- Pandemi başladığından bu yana Mesleki Ve Teknik Anadolu Liselerinde (MTAL) ayda yaklaşık 10 milyon adet maske üretildiği basında yer almıştır.

Yine basından öğrenildiği üzere, okulların temizlik malzemesi ihtiyaçları MTAL'lerde gerçekleştirilen üretimle karşılanmaktadır. Salgın günlerinde temizlik malzemeleri, tıbbi maskeler ve tek kullanımlık materyallerin üretimine katkı sağlayan MTAL'lerin var olan sorunlarının kalıcı olarak çözülmesi, çocukların emeklerinin eğitim adı altında sömürülmemesi, üretim sürecinin aktörü haline gelen, eğitim alan çocukların sağlıklarının korunmasına yönelik tedbirler alınmalıdır. Yaş grubu itibarıyla ilkokul çağına kıyasen hasta olma ve bulaşı arttırma riskleri dikkate alınmalı, eğitimin durdurulması veya özel kurullarla devam etmesi asıl bu grup için önem taşımaktadır.

Uzaktan Eğitim

- Öğrencilerin ekonomik nedenlerle televizyon, tablet veya bilgisayara erişimi ile internete ulaşımındaki engeller öğrenme sürecini kesintiye uğratmıştır. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün (OECD), COVID-19 Salgınında Eğitim 2020 başlıklı raporunda da öğretmenler, öğrencilerin sosyoekonomik özelliklerinin uzaktan erişimi doğrudan etkilediği konusunda ortaklaşmıştır. Mardin'e bağlı Mazıdağı ilçesinde Eğitim Bilişim Ağı'nı (EBA) aktif kullanan öğretmenlerin oranı %84,3'tür. Öğrenciler için bu oran %15,5'tir. Mardin ili genelinde EBA'yı aktif kullanan öğretmenlerin oranı %80,9, öğrencilerin oranı ise %22,2'dir.
- EBA'ya girişte görsel kod kullanımı özel gereksinimli öğrencilerin, velilerinin ve öğretmenlerin platforma girişte problem yaşamalarına neden olmuştur.
- EBA'ya girişte T.C. kimlik numarası istenmektedir. Bu zorunluluk T.C. Kimlik numarası olmayan çocuklar için eğitime erişimini engellemektedir.
- EBA TV'ye ulaşmak için çocukların yetişkin desteğine ihtiyaç duydukları fakat ailelere yeterli bilgilendirme yapılmaması sebebiyle ailelerin bu desteği sağlayamadıkları ortaya çıkmıştır. Ailelerin evlerindeki televizyonda EBA TV'nin çekip çekmediğini bilmeme, bazıları EBA TV'ye nasıl ulaşılacağını bilmeme sorunlarının yanı sıra bazıları EBA TV'yi televizyonlarında bulamadıkları için çocukların izleyemediğini paylaşmışlardır. EBA TV'ye nasıl ulaşacaklarını bilmeyen aileler, okulun veya öğretmenin onlarla bu süreçte hiç iletişime geçmediğinden de bahsetmişlerdir.

"Eba TV'yi hiç duymadım. Televizyon var evde ama bizim okul kapandı erkenden bu sene. Öğretmenimle hiç görüşmedim" [Elif, 11 yaş]

"TV tüplü, Eba TV çekmiyor ki. Öğretmenleri aramadı, ne yapmamız lazım bilmiyoruz. Aha yarın okullar açılacak" [Firuze, Ataşehir]

"Televizyon tüplü, çekmedi. internet yok. Babaları da ben de okuma yazma bilmiyoruz. Olsa bile nasıl açıcak bilmiyoruz." [Yaznur, Ümraniye]

Kistik fibrozis, riskli hastalıklar grubunda olmasına rağmen öncelikli hastalıklar grubunda olmasına rağmen hala hastalarımız maalesef grip aşısına erişememiş durumda. Türkiye'de takibi süren yaklaşık 3.500-4.000 kistik fibrozis hastası olduğunu biliyoruz. Görülme sıklığına bakılırsa bu hastalarımızın yaklaşık %80'i maalesef çocukluk yaşta. Yurtdışındaki mutasyon ilaçlarının Türkiye'de bir an önce hastalarımızın erişimine sunulması sayesinde biz bu çocuklarımızı yaşatma imkanına sahip olacağız.

Spina Bifida %70 oranında önlenebilen bir durum. Bunun için anne adaylarının hamile kalmadan en az üç ay önce ve hamileliğin ilk üç ayında 400 mikrogram folik asit içeren vitaminler alması gerekiyor. Bütün araştırmalar gösteriyor ki %70'e varan oranda önlenebiliyor. Gelişmiş ülkelerde, dünyada yaklaşık 20 yıldır, 80'den fazla ülkede kadınlar daha fazla folik asit alabilsin diye sık kullanılan gıda maddelerine özellikle de ekmek ve unlara folik asit ekleniyor. Biz de yıllardır Türkiye'de, ekmeklik unlara folik asit eklenmesi için çaba harcıyoruz. Sağlık Bakanlığı da aslında bunu politika olarak destekliyor. Ancak Tarım Bakanlığının da onay vermesi gereken bir durum... Pandemi döneminde zaten yoksulluk artmışken, gıdaya erişim azalmışken, ötelenmemesi gerekiyor. Pandemide beslenme yetersizliğine bağlı birçok doğumsal anomalilerin artacağı ortadadır.

- EBA TV üzerinden çocuklarının uzaktan eğitime erişebildiğini söyleyen ailelerden bazıları EBA TV'ye çocuklarının öğretmenlerinin aramasıyla ulaştıklarını anlatıyor. Öğretmenin uzaktan eğitim sürecini takip etmesi çocukların uzaktan eğitime erişimlerinde destekleyici ve eğitimden kopma risklerine karşı koruyucu bir faktör olarak ortaya çıksa da tekil çabaların sorunun yapısal çözümüne katkı sağlamadığı açıktır.

Rehberlik

Okullardaki PDR hizmetlerinin önemi; doğal afet, terör, göç, intihar, ölüm-yas, cinsel istismar gibi travmatik ve zorlu olaylarda daha da görünür olmaktadır. Psikososyal koruma, önleme ve krize müdahale hizmetlerine yönelik programların geliştirilmesi ve uygulanması MEB'in sorumluluğundadır. Pandemi sürecinde uzaktan eğitim ile çocukların karşı karşıya kaldığı salgının travmasının yanı sıra diğer risklere karşı önleme ve müdahale süreçleri yetersiz kalmıştır. MEB, e-Rehberlik modülü aracılığıyla, rehberlik hizmetleri çalışmalarının daha sistematik bir şekilde yapılandırılması ve geleceğe yönelik etkin rehberlik hizmetleri politikaları üretilebilmesi için veri toplayabileceğini duyurmuştur.

MEB-UNICEF ortaklığında Psikososyal Destek Programlarının Yenilenmesi Projesi kapsamında göç, terör, cinsel istismar, intihar, ölüm-yas, doğal afet konularında kitaplar hazırlanmış, 245 rehber öğretmen/psikolojik danışman Psikososyal Destek Programı Eğitici Eğitimi Kursu'na katılmış, bu eğitimler 81 ilde bulunan yaklaşık 34.000 meslektaşına uygulayıcı eğitimleri vermişlerdir.⁸

MEB ve UNICEF tarafından yürütülen Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinin Kapsayıcı Eğitim Hizmetleri Sunma Açısından Kapasitelerinin Güçlendirilmesi (RAMKEG) Projesi kapsamında da Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde görevli uzmanlara "Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Programı Yönetimi", "Afet ve Acil Durumlarda Psikososyal Destek Hizmetleri Temel Düzey Müdahale Eğitimi" ve "Psikolojik Sağlıklık Eğitimi" verilmiştir.⁹

Ancak pandemi sürecinde öğrencilerin ruh sağlığının desteklenmesine, fiziksel-zihinsel-duygusal gelişim dengesinin sağlanmasına yönelik herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Öğretmenler canlı yayında çok az çocuğa erişebilmiştir. Canlı bağlantı aracılığıyla eriştiklerinde çocukların çoğu zaman aile veya bir yetişkin eşliğinde sisteme bağlanması nedeniyle yaşadıkları kötü muamele veya fiziksel, duygusal ve sosyal örselenme yahut istismara ilişkin tespitlerde bulunmaları imkansız hale gelmiştir. Çocuklara yönelik şiddet ve kötü muamelenin, çocukların yaşadıklarını arkadaşları ile paylaşımları ve arkadaşlarının bir yetişkini bilgilendirmeleri veya okullarındaki sınıf

8 Yayınlar Ocak 2019 hazırlanmış, eğitimler Nisan-Haziran 2019 tarihleri arasında verilmiştir.

9 Eğitimler Temmuz-Eylül 2019 tarihleri arasında verilmiştir.

öğretmenleri veya rehberlik öğretmenleri aracılığı ile açığa çıktığı bilinmektedir. Pandemi sürecinde çocukların rehberlik hizmetlerine erişememesi çocuklara yönelik müdahale hizmetlerinin yetersiz kalmasına yol açmıştır.

MEB pandemi sürecinde psikososyal destek hizmetleri kapsamında Aileler için Çocuklara Yardım Rehberi ve Yetişkinler için Bilgilendirme Rehberi hazırlamıştır. Farklı yaş gruplarındaki çocukların bu süreçte yaşayabileceği zorluklar, ailelerin çocuklarına ve kendilerine nasıl yardımcı olabileceğine dair öneriler, hangi durumlarda uzman yardımına başvurmaları gerektiği konuları bu rehberler yoluyla ailelere iletildiği paylaşılsa da sahadaki deneyim ve gözlem çocukların bu desteğe erişemediği yönündedir. Bu durumu doğrulayan bir diğer tespit, çocukların mağdur olmaları nedeniyle il barolarının CMK servislerinden çocuklar için atanan zorunlu müdafii istatistikleridir. Pandemi sürecinde çocuklar için atanan avukat sayısındaki azalma çocuklara yönelik suçlar azaldığı için değil tespit edilmesi güçleştiği için olmuştur. Nitekim bilindiği üzere, aile çocuklar için güvenli alan olduğu kadar risk faktörüdür.

81 ilde Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Bilgilendirme Hattı çağrı merkezi oluşturuldu. RAM'larda görevli özel eğitim uzmanları ve rehber öğretmenler, bu çağrı merkezi aracılığıyla öğrenci ve velilere telefonla psikososyal destek sundular. Bu hattan yararlanan bireylerin sayısı ve çağrı merkezini arama nedenlerini inceleyen bir rapor henüz yayımlanmamıştır.

Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) ve Lise Giriş Sınavı (LGS) bulaş riskine dair çekincelere rağmen yapılmıştır. Bu süreçte sınava hazırlanan, bulaş riskini göze alarak sınava girmek durumunda kalan bu öğrenciler, toplumun diğer kesimlerine göre çok daha fazla strese maruz kalmışlardır.

Özel Gereksinim İçindeki Çocuklar

Kapsayıcı eğitim, "her birey için bireysel farklılıkları ne olursa olsun, sosyal, kültürel, eğitimsel, yaşamsal aktivite ve fırsatlardan tüm toplum üyelerinin eşit düzeyde yararlanmasını öngören bir üst kavram" olarak tanımlanmaktadır. Tüketici olmamakla birlikte özel eğitime ihtiyacı olan, korunmaya ihtiyacı olan, suç mağduru ya da kanunla ihtilafa düşmüş çocuklar, hasta/tedavi altındaki çocuklar, hamile çocuklar, mülteci/sığınmacı/göçmen çocuklar, yoksulluk ve yoksunluk içindeki çocuklar ile mevsimlik göç eden çocukların eğitime erişmek için özel gereksinimleri olabilir.¹⁰ Kapsayıcı eğitim, bireysel farklılıklardan kaynaklanan öğrenme engellerinin en aza indirilmesini gözetken, çocuğun üstün yararını esas alan bir yaklaşımdır.

10 İçinde bulunduğu özel durum nedeniyle eğitimine devam edemeyen çocukların sayısı net olarak bilinmemektedir. Bu çocuklar özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar olabileceği gibi, korunmaya ihtiyacı olan, suç mağduru ya da kanunla ihtilafa düşmüş çocuklar, hasta/tedavi altındaki çocuklar, hamile çocuklar, mülteci/sığınmacı/göçmen çocuklar, yoksulluk ve yoksunluk içindeki çocuklar ile mevsimlik göç eden çocuklar olabilir.

Yoksulluğu en fazla yaşayan gruplardan biri Roman gruplar... Temel hizmetlere erişimde büyük bir sıkıntı çekiyorlar. Özellikle Doğu ve Güneydoğu'da roman grupları arasında ciddi bir göç oluştu. Özellikle istihdama yönelik göçlerdi bunlar. Hatay, Kırıkhan'da mahallede toplum merkezi kurup 4 yıllık bir birikim elde etmiştik. Fakat şu anda mahallede işte toplum merkezini çalıştırabilecek insan kaynağı -insan bulamıyoruz. Çünkü insanlar çevre illere ekonomik koşullardan kaynaklı göç ettiler. Özellikle yerel yönetimlere çok iş düşüyor. Çünkü ilk ulaştıkları yer muhtarlar ve belediyeler... CHP Roman Strateji Eylem Planı olan ilk ve tek siyasi parti... Özellikle bu gruplara ulaşmak için yerel yönetimlerin ciddi inisiyatif alması gerekiyor. Sürdürülebilir politikalar oluşturulması gerekiyor. Gıda yardımı yeterli ve sürdürülebilir değil. Aynı zamanda orta ve uzun vadeli belediyelerin stratejilerinde yer alacak şekilde politikaların üretilmesi şart...

Evden kaçan çocuklarla ilgili çok fazla bir şey yok Türkiye’de. Şu ana kadar hiç gördünüz mü? Evden kaçan çocuklarla ilgili hiç gerçek anlamda yapılanmalar var mı? Yok. 10 bine yakın çocuk kaçtığı söyleniyor. 9 bini geri döndürülüyor. Bine yakın çocuğun da şu anda ne yaptığı belli değil. Yani kayıp...

Çocukları sırça köşklere büyütmeyen yetişkinlerin, haklarının peşine düşen çocukların her şeye rağmen kırılmayan düşlerin ve gerçeklerin yolculuğu.... Bir hak uğruna bazen bir ömür verilse de yolların ve yolculukların hiç bitmediğini biliyoruz. Umudumuz da hayallerimiz de bitmiyor ve hiç bitmeyecek.

Normal hayat akışında olduğu gibi pandemi sürecinde de özel gereksinimli çocuklar ve aileleri daha çok zorlukla karşılaşmıştır.

- Çocukların çoğu pandemi sürecinde hiçbir kaynağa ulaşamamakta, eğitimlerini alamamaktadır. Aileler ağırlıklı olarak örgün eğitime erişilemediğini, EBA TV’de çocukların gereksinimlerine uygun eğitim programları olmadığını ve EBA TV’nin yetersiz olduğunu paylaşmışlardır.
- MEB, pandemi sürecinin ikinci ayında “Özelim Eğitimdeyim” mobil uygulamasıyla özel eğitim okullarına ve kaynaştırma eğitimine devam eden, işitme ve görme yetersizliği, hafif, orta veya ağır derecede zihinsel yetersizliği veya otizm spektrum bozukluğu ile öğrenme güçlüğü olan öğrenciler, aileler ve velilerin içeriklerden ücretsiz yararlanabileceğini duyurmuş ancak gerek bilgi eksikliği gerek eğitim içeriğinin yetersizliği nedeniyle çocuklar eğitime erişememiştir. Bu uygulamanın kullanım verilerine ilişkin kamuoyuna herhangi bir bilgi sunulmamıştır.
- Resmi ve özel sağlık kuruluşlarında yatarak tedavi gören veya süregelen hastalığı olan ilköğretim çağındaki çocukların eğitimlerini sürdürmeleri için hastane bünyesinde Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı ilköğretim okulları pandemi sürecinde açılmamıştır.
- Tedavisi evde süren bir çocuğun, evde eğitim alma hakkı vardır. Ancak pandemi sürecinde evde eğitim hizmetleri MEB tarafından durdurulmuştur.
- Eve kapanılan dönemde özel gereksinimli çocuklar, psikososyal ihtiyaçlarının doğru biçimde karşılanamaması, tedavi ve terapi süreçlerinin kesilmesi gibi sorunlarla karşılaştılar.
- Mobil uygulamayla ilgili bu rapor kapsamında görüşü alınan, çocukları özel gereksinimli olan aileler bu çabayı olumlu bulduklarını ancak çocukların en önemli ihtiyaçlarının özel eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerine erişim desteği oranlarının artırılması, kaynaştırma eğitiminin niteliğinin artırılması ve aile eğitiminin sağlanması yönünde olduğunu belirtiyor.
- 2019 yılı itibarıyla 28 ilde bulunan, özel eğitim anaokullarına pandemi sürecinde erişim mümkün olmamıştır. Özel gereksinimli çocukların erken yaştan itibaren gelişimsel özellikleri nedeniyle yaşayacakları sorunların en aza indirilmesinde, öğrenme kapasitelerinin artırılmasında ve toplumun etkin bir parçası olmalarında erken çocukluk eğitimine erişebilmeleri önemlidir.
- Milli Eğitim Bakan Yardımcısı Mahmut Özer tarafından yapılan açıklamaya göre Türkiye’de “923 özel eğitim uygulama okulunda orta ve ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireyler ile otizm spektrum bozukluğu olan bireyler için eğitim veriliyor. Bu okullarda yaklaşık 30 bin öğrenci eğitim

alıyor. 81 ilde toplam 161 özel eğitim meslek okulunda yaklaşık 13 bin öğrenci eğitim görüyor ve 2 bin 251 öğretmen” görev yapıyor.

- Engelli çocukların ebeveynleri ile yapılan çalışmada 565 aileden 332’si çocuklarının pandemi sürecinde örgün eğitime ve kaynaklara erişemediklerini belirtmişlerdir (%61)¹¹. EBA TV’nin yetersiz olması, bunun nedeni olarak çocukların gereksinimlerine uygun eğitim programları olmaması, öğretmenin gerçek varlığı olmadan öğretimin gerçekleşmediği, çocuklarda etkili olunamadığı, özellikle OSB’li çocukların TV ekranlarından uzak tutulması gerektiğinden uzaktan örgün eğitim sağlanmasının mümkün ve sağlıklı olmadığı cevapları da tespit edilmiştir. Yapılan çalışmada salgının yarattığı belirsizlik ve kaygı ebeveynlerde de görülmüştür. Nitekim özel eğitim hizmetlerinin sürdürülebilmesi konusunda tüm tanı gruplarının ailelerinin 314’ü eğitim alsınlar derken 67’si eğitim alması riskli demiştir. Pandemi öncesi çocuğu, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezine devam edenlerden, 339’u devlet okulunda, 85’i Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde görmekteyken pandemi sürecinde bu çocukların hiçbiri eğitime erişememiştir. Bu ailelerden 213’ü kendisi için psikolojik destek almayı düşünmüştür. Ancak hiçbiri gerek kendi için gerek çocukları için psikolojik desteğe ulaşamamıştır.
- Özel gereksinimli öğrencilerin yeterli desteği alamadığı “Eğitim İzleme Raporu 2020: Eğitimin İçeriği raporunda detayları sunulduğu üzere, COVID-19 salgını sürecinde Özel Gereksinimli Çocukların ve Ailelerinin İhtiyaçlarını Belirlemeye Yönelik Eğitim Analizi sonuçlarına göre özel gereksinimli çocukların yarısından fazlası salgın sürecinde hiçbir kaynağa ulaşamamıştır” şeklinde vurgulanmıştır. Yine Öğrenci Veli Derneği’nin 400 veliyle yaptığı çalışmanın sonuçlarına göre, öğrencilerin %13’ü hiçbir uzaktan eğitim uygulamasına katılmamış, katılanların ise %34,8’i günde sadece bir saat katılmıştır. Bu durum büyük bir öğrenme kaybına işaret etmesinin yanı sıra velilerin %47,4’ü çocuklarının baş, göz ve sırt eklem ağrıları yaşamaya başladıklarını ve fiziksel sıkıntıların yanında çocuklarının psikolojik sıkıntılar da yaşadıklarını paylaşımları önem verilmesi gereken hususları gösteriyor. Çocukların %81,3’ü öfke, içe kapanma, isteksizlik ve hareketsizlik gibi sorunlar yaşamaktadır.

Çocuklar İçin Adalet

Adalet mekanizması çocuklar bakımından iyileştirilmeye ihtiyaç duyulan alanlardan biridir. Türkiye’de yargının yapısal ve sistematik sorunları yetişkinleri etkilediği gibi çocukları da etkilemektedir. Ancak çocuklar bakımından haklarını tam olarak bilmeme, haklarını talep edememe gibi durumların yanı sıra

¹¹ Engelli Çocuk Hakları Ağı (EÇHA) tarafından yayımlanan Covid 19 (Pandemi) Sürecinde “Özel Gereksinimli Çocukların ve Ailelerinin İhtiyaçlarını Belirlemeye Yönelik Eğitim Analiz Raporu’nda 565 aileden 332’nin “hayır” yanıtı verdiği bilgisi paylaşılmıştır.

Çocuklara yönelik oluşan ihmal ve istismar suçlarının bildirimini yapılması ile ilgili halkın bilinçlendirilmesi gerekiyor. 5395 sayılı Yasa gereği çocuklara danışmanlık tedbiri uygulanıyor. Bunlar çok özel çocuklar, suça sürüklenmiş çocuklar. Başlarından istismar olayı geçmiş çocuklar. Bir sürü çocuğumuz var bu şekilde ve meslek elemanları tarafından bu çocuklar takip ediliyor. Bu takip süreci, pandemi döneminde son derece zayıfladı. Çünkü ailelerin evlerine gidip çocukların durumlarının ne olduğu, ne aşamaya geldiği, ailenin bilinçlendirilmesi, çocuğun da karşılaştığı sorunları aşmasında ona destek olunması ile ilgili bütün müdahale alanları kısıtlandı.

Dünyada otizmin görülme sıklığı 59'da 1. Türkiye'de de otizmlili birey sayısı genellikle bu sayı, bu rakam projeksiyon tutarak bulunuyor. Buna göre Türkiye nüfusunun içerisine yaklaşık 1 buçuk milyona yakın otizmlili birey var. 0-19 yaş grubundaysa 434 bin çocuk ve genç olduğunu söyleyebiliriz. Ve bu çocuklardan yani 434 bin çocuktan 42 bini okula ulaşabilmiş ve eğitime ulaşabilmiş çocuklar... Pandemiye çocukların ve ailelerinin eğitimlerinin özel olarak desteklenmesi gerek...

haklarının kullanımı konusunda yetişkinlere tanınan yetkiler, haklarının bizzat yetişkinler tarafından ihlal edilmesi gibi görünüm şekilleri en ufak adli işlemde bile yaşanmaktadır.

Adalet mekanizması söz konusu olduğunda, çocuğun kendini ilgilendiren konularda görüşlerinin yaşları ve gelişim durumlarına göre dikkate alınması daha da önem kazanmaktadır. Nitekim ister mağdur, ister tanık, ister kanunla ihtilaf yaşamasına neden olarak adalet mekanizmasının içinde yer almasına neden olan durumu "kendisi" yaşamıştır. Ancak şikayetçi olma hakkından beyanını alınmasına kadar çocuk görmezden gelinmektedir, yok sayılmaktadır.

Her ne kadar çocuk dostu adalet mekanizması yaratılmaya yönelik özverili çalışmalar olsa da çocuk ceza mahkemeleri gibi ihtisaslaşma çabaları veyahut çocuk koruma kanunu gibi mevzuat gelişmeleri olsa da yargı mekanizmasında çocuklar hala ikincil örselenmeye maruz kalmaktadır. Nitekim sesli görüntülü kaydın alınması gereken durumlarda alınmaması, kaydın alınmış olmasına rağmen 10 kez çocuğun dinlenmesi, çocuk izlem merkezlerinin her ilde olmaması, yeterli sosyal çalışma görevlisinin olmaması, sosyal inceleme raporlarının yasada hazırlanması gereken koşullar sağlanmadan mahkeme kalemlerinde yazılması, çocukların özgürlüklerinin son çare olarak kısıtlanması ilkesinin gözetilmemesi, mağdurun çocuk olduğu dosyalarda cezasızlığın olması, çocuğun kanunla ihtilafa düşmesi durumunda yasada açıkça yer alan ters kelepçe takılmaması gibi kurallardan başlayarak yasaya aykırı durumlar olduğu, koruyucu-destekleyici tedbirlerin yasada yazıldığı üzere düzenli izlenmediği gibi sorunlar devam etmektedir.

Bunların yanı sıra mevzuatta çocukların 18 yaş altı evliliklerine izin verilmesi, bedensel cezalandırmaya cezasızlık yaratan çocukların üstün yararına olmayan düzenlemeler varlığını hala korumaktadır.

Değinilen yapısal ve yerleşik durumların yanı sıra pandemi sürecinde çocuklar bakımından yargı mekanizmasında şu tespitleri yapmak mümkün olmuştur;

Özellikle çocukları önceleyen herhangi adli veya idari tedbir alınmamıştır. Pandemi, çocukların adalet mekanizması ile ilk temas anından, sistemin dışına çıktığı ana kadar telafisi mümkün olmayan sonuçlar yaratma riskini taşımaktadır. Çocuğun üstün yararının gözetilmesi ilkesi, yargısal süreçler ve kararlar söz konusu olduğunda, anlık durumların yanı sıra uzun dönemde de sonuçları değerlendirmek bakımından yardımcı olan ana ilkelerdendir. Yargı uygulamalarının yahut süreçlerin pandeminin çocuklarda yaratacağı riskler gözetilerek alınması gerekmektedir.

Pandeminin çocuklar bakımından ilk etkisi, adli mercilere erişimde azalma tespitiyle yapılmaktadır. Somut bir örnek vermek gerekirse İstanbul Barosu

CMK Servisinin avukat görevlendirilmesine ilişkin istatistiklerine göre; 1 Şubat -10 Mart 2020 arasında (pandemi ilan edilmeden önceki 38 günde) cinsel istismar mağduru 464 çocuk için avukat görevlendirmesi yapılmışken 10 Mart - 20 Nisan 2020 arasında (ilk vakanın tespitini müteakip 41 gün) çocuğun cinsel istismarı suçu mağduru 178 çocuğa karakol aşamasında avukat görevlendirilmesi yapılmıştır. Çocuğun cinsel istismarı suçu mağduru çocuk için 2019 yılında 508, 2018 yılında ise 375 avukat görevlendirilmesi yapılmıştır.¹² İstanbul Barosu çocuk hakları merkezi ve çocuk hakları alanında çalışan avukatların bu sayısal değişikliğe ilişkin yorumları; avukat görevlendirmesi sayısının pandemi nedeniyle devlet kurumlarının çalışma şekli değiştirilmeden önceki dönemle kıyaslandığında oldukça düşük olduğu, bu verilerin bir uyarı niteliği taşıdığı ve koruyucu mekanizmalar ile hak arama yollarına erişimde sıkıntı yaşandığının göstergesi olduğudur. Diyarbakır Barosu'nun saha deneyim ve gözlemleri uyarınca, aile içi şiddet ve çocuk işçiliğinin çok artmış olduğu, istatistiksel olarak bakıldığında bunun yargıya yansımadağı ortaya konmuştur. Bunun, şiddetin olmadığı anlamına değil, çocukların yargı sistemine erişemediği anlamına geldiği belirtilmiştir.

Mevzuatta yapılan değişikliklerden infaz düzenlemesinde¹³ çocuklar için özel bir tedbir öngörülmemiş, uzun yargılama süresi nedeniyle tutuklu olarak ceza infaz kurumlarında bulunan çocuklar bakımından bir etki yaratmamıştır. İnfaz düzenlemeleri yetişkinler gözetilerek yapılmıştır, çocuk ceza infaz kurumlarının pandemiye tamamen boşaltılabilmesi, farklı denetim yöntemleri uygulanabilmesi mümkün iken; özgürlüğü elinden alınan çocuklar yalnızlaştırılmış, panik ve kaygıyla baş başa bırakılmıştır. Hükümlülerin tahliyesi ile neticelenen infaz düzenlemesinin çocuklar için çok fark yaratmadığının bir diğer göstergesi de tutuklu olan çocuk sayısıdır. Resmi veri Kasım 2018 tarihine ait olmakla birlikte günümüz için de bu oran geçerlidir, çocukların yarıdan fazlası tutuklu durumdadır. Hükümlü ve "şartları uyan" çocuklar değişiklikten yararlanmış, diğer çocuklar üstün yararları gözetilmeden özgürlüklerinden yoksun bırakılmıştır.

- Pandemi kapalı kurumlar bakımından sorunları daha da derinleştirmiştir. İdare, pandemiye bahane olarak kullanmış, bulaş riski gerekçesiyle, baroları, bağımsız izleme yapan kurumları, hak örgütleri ceza infaz kurumlarına erişememiştir. Özgürlüğünden yoksun çocuklara erişmek mümkün olmamıştır. Özgürlüğünden yoksun çocuklardan sadece duruşma tarihi yakın olanlar avukatları görüşebilmiştir. Belirsiz olan, hiçbir şekilde hakkında bilgiye erişilemeyen diğer konu da özgürlüğünden yoksun

12 İstanbul Barosu Çocuk Hakları Merkezinin 23 Nisan 2020 tarihli Basın Açıklamasına erişim için : <https://www.istanbulbarosu.org.tr/HaberDetay.aspx?ID=15704&Desc=>

13 Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (R.G. 15/04/2020 t. 31100 s.)

Engellilere yönelik fiziksel cinsel şiddet, istismar ve kötü muamele olayları ile ilgili yaptığımız izleme çalışmasında mağdurların %35'inin 18 yaşın altında olduğunu gördük. Ve genel saldırıların genellikle aile bireyleri ya da yakın aileden, aile çevrelerinden gelebildiğini gördük. Bu da bu tür olayların sayısının sayısını artıracak anlamına geliyor. UNICEF de, çocukları korumayla ilgili 6 plan önerisinde bunun da altını çizmiş durumda.

“Çocuk hiç büyümmez” diyor Özdemir Asaf. Gerçekten benim de içindeki çocuk hiç büyümedi. Aklımın ve yüreğimin bir kenarında hala aynı yaşta duruyor. Bugün hala bir çocuk gibi düşünmeye ve hayal kurmaya çalışırım. Bir çocuk, şehirden ne ister? sorusuna cevap ararım. Bir çocuk şehrini sevmek ister. Kendini ona ait hissetmek ister. O şehirde güvende olmak, şehrin onu mutlu etmesini ister. Önemsendiğini bilmek, taleplerinin ve haklarının karşılığını o şehirdeki insanlardan büyüklerinden bulmak ister. Bir başka şehre gittiğinde bu benim şehirde neden yok diye düşünür. Düşünmek ister. Çocuğun doğumundan itibaren ilk ilişkisini kurduğu annesi, babası ve aile fertleri olmakla birlikte ilerleyen yıllarda yaşadığı sokakla, mahalleyle, okulla birlikte sosyalleşmeye başlamasıyla şehirle de ilişki kurmaya başlar. O nedenle bir şehrin yaşamının her noktasında var olan belediyeler, çocukları göz ardı etmemelidir ve göz ardı etmeleri de mümkün değildir.

çocukların eğitim durumlarıdır. Kapalı kurumlarda kalan çocukların eğitime devam edemedikleri, çevrimiçi eğitimden yararlanıp yararlanamadıkları tespit edilememiştir.

- Kapalı kurumlardaki çocuklar, gerek telefon haklarının ücretli olması nedeniyle gerek ailelerinden uzak illerde bulunmaları nedeniyle aile/ yakınlarıyla görüşmemişlerdir.
- Ceza infaz kurumlarında çocukların ortak alan kullanım hakkı sınırlanmış, dışarıdan gelen uzman ve gönüllüler ile yapılan ortak çalışmalar bulaş riski ile sona erdirilmiş, çocuklar tamamen izole edilmiştir. Gerekli önlemleri alıp, ceza infaz sisteminin rehabilite edici işlevine odaklanılmak yerine çocuklar insanlık onuruna aykırı şekilde tamamen tecrit edilmişlerdir.
- Anneleri ile ceza infaz kurumlarında kalan çocukların durumu bilinmemektedir. STK'lar ve öğrenci kulüpleri bu süreçte çalışmalarına devam edememiş, yıllarca içeride kalan çocuklar, onarıcı-destekleyici gönüllülük faaliyetlerinden de yoksun kalmıştır.
- Alan çalışmalarındaki deneyimler kimsenin erişemediği kapalı kurumlarda, akran şiddetinin artmasını da beraberinde getirdiğini göstermektedir. Bu bakımdan hiçbir gönüllü çalışmanın yapılmadığı, çocukların izole edildiği ceza infaz kurumlarında her türlü şiddetin artmış olması beklenmektedir.
- Çocukların dahil olduğu adli işlem ve süreçlerde de aksaklıklar yaşanmaktadır. Aile mahkemelerinde velayeti elinde bulunduran ebeveynlerin pandemiye bahane ederek kişisel ilişkiyi sınırlandırdığı gözlemlenmiştir. Yine çocukların aileleri, çocuklarını mahkemece dinlenilme kararı olmasına rağmen Adliyelere getirmekten kaçınmış, mahkemelerde hazır bulundurmamışlardır.
- 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 5. maddesi uyarınca çocuklar için hayati önem taşıyan koruyucu-destekleyici tedbirler ile ilgili herhangi bir veri yoktur. Adli sicil istatistiklerinin 2 yıl geriden geldiği ülkemizde, afet ve salgın gibi durumlarda adalet mekanizmasının hangi noktalarda tıkanıldığının tespit edilmesi ve bu konuda önlem ve politika geliştirilmesi neredeyse imkansızdır. Ancak alandan toplanan görüşlerde sosyal inceleme raporlarında sıkıntılar yaşandığını tespit etmek mümkün olmuştur. Mart ayını müteakip uzmanlar ev ziyaretlerini yapamamış, gözlem raporları hazırlanamamış, gerekli müdahaleler yapılamamıştır.

SONUÇ

Tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 Pandemisi nedeniyle çoklu krizler yaşanmakta, pandemi artık bir çocuk hakları krizi anlamına gelmektedir. Çocuklar haklarındaki kısıtlamalara politik olarak da karşı çıkma hakları olmayan, yetişkinler tarafından hakları kısıtlanan dolayısıyla ihlal edilen gruptur. Yaşam hakkından, sağlık hakkına, eğitim hakkından barınma hakkına çocuklara yönelik çoklu ihlallerin önlenmesi, aşıya erişimden, temiz suya erişime, sağlıklı beslenme imkanlarından, ayrımcılığa maruz bırakılmadan çocukluk evresini oyunla, güven içerisinde geçirebilmelerine iyi yaşam koşullarının gecikmeksizin sağlandığı bir planlamaya ihtiyaç duyulmaktadır.

Türkiye bakımından nüfusun 1/3'ünden fazlası 0-18 yaş arasındadır, yani çocuktur. Bu kadar büyük bir popülasyonun genelgelerle yani hukuka aykırı şekilde sokağa çıkması yasaklanmıştır.

Pandeminin başında virüs ile ilgili bilgiler sınırlı iken Kasım 2020 itibarıyla artık küçük yaş grubunun hem kendi sağlıklarını tehlikeye atmadıkları hem de bulaş riskini arttırmadıkları bilimsel veriler ile gösterilmiştir. Okul öncesi dönem ve ilköğretim için, düzenli havalandırma, mesafeye özen gösterilerek ve el hijyeni sağlanarak eğitime devam edilmesi kilit öneme sahiptir. Eğitimden 1 yıl bile uzak kalması bu yaş grubu için telafisi güç sonuçlar yaratmaktadır. Avrupa başta olmak üzere tüm dünyada bu yaş grubu için eğitime devam ilkesi giderek yaygınlaşmaktadır.

Çocuklar için bütüncül çocuk politikası şarttır. Tüm politikalarda, somut adımlarda, sürdürülen hizmetlerde, sosyal politikadan, çalışma izinlerine, sokağa çıkma yasaklarından, merkezi bütçenin çocuklarda yaratacağı sonuçların gözetilmesine alınan tüm kararlar; kapsayıcılığı barındırmalıdır. Çocuklar için yapılması gerekenler ve alınan tüm kararlarda çocuklar önceliklendirilmelidir. Çocuk hakları, sınırlı bir alanda makro politikaların dışında bir alan olarak görülmemelidir. Örneğin; yoksul ailelere belediyeler tarafından götürülen paketlerin tek tip olması, evdeki bebek-çocuk-gebe ihtiyacının düşünülüyor olmasından kaynaklı süt-mama-temel besin-bez olmadığı için ebeveynlerinin bebeklerine bez yerine poşet bağlamak zorunda kalması, çalışan ebeveynler, tek başına ebeveynler ve evde kalan çocuklar hikayesinde olduğu gibi çocukların bakımının evde, komşuda, işyerinde risk altındaki aile büyüklerinde üstlenilmek zorunda kalınması ancak bu çocuğun ihtiyaç duyduğu güvenlik, beslenme veya bakım düşünülmemesi çocuğun temel ihtiyaçlarının sağlanmaması bakım krizinin örnekleridir. Bütüncül çocuk politikası yapılan işlem ve kararlarda çocuğun önceliğinin gözetilmesi ve alınan kararların (yasa yapma da bir karar almadır) birbiriyle uyumlu olmasıdır.

1. Çocuklar hak ihlallerinden yetişkinlere kıyasen daha büyük hasarla etkilenmektedir

Çocuklar yaşları ve gelişim durumlarına göre karşılaştıkları hak ihlallerini anlama ve baş etme becerileri konularında da desteğe ihtiyaç duymaktadır. Sokağa çıkma kısıtlaması, okula gidememe, arkadaşları ile görüşememe, sosyalleşmenin yerini alan dijitalleşme gibi durumlar sadece hak ihlali doğurmakla kalmamakta, gelişim süreçlerini de olumsuz etkilemektedir.

Pandemi sürecinde yaşanan yoksulluğun derinleşmesi, ebeveynlerin gelir seviyesinin azalması, yaşanan fırsat eşitsizliğinin devlet tarafından giderilmemesi gibi durumlarda çözüm üretme şansları bulunmamakta ancak yoksulluğun azaltılması için çocuklar kayıt dışı emeklerinin sömürülmesine maruz kalmaktadır.

Evde, hastanede, ceza infaz kurumunda kötü muamele veya şiddete maruz kaldıklarında erişebilecekleri hak arama yollarından yoksunlardır.

2. Çocuklar haklarının öznesidir

Çocukların görüşleri pandemi tedbirlerinde veya süreç yönetiminde dikkate alınmamıştır. Çocukların üstün yararı gözetilmemiş, yaş gruplarına yönelik farklı tedbirler planlanmamıştır.

Pandeminin başlangıcında yoksun olduğumuz bilgi koruyucu önlemleri zorunlu kılmıştır. Ancak virüsün bulaş metodu, alınması gereken önlemler bilimsel olarak açıklandıkça tedbirler gözden geçirilmemiştir. Örneğin farklı yaş gruplarına göre örgün eğitimin başlaması planlanmamıştır.

Çözüm önerileri

CHP olarak projelerimizin "Demokratik Kurumsal Yaklaşım" çerçevesinde formüle edilmesini esas alıyoruz. Bu yaklaşım, çocuğa sağlanacak sosyal hizmetlerin kurumsal temelde ve ancak demokratik biçimde gerçekleşebileceğini öngörmektedir. CHP, çocuklarla ilgili atacağı her adım, geliştireceği her model, gerçekleştireceği her proje, oluşturacağı her kurum ve kuruluşta başta çocuklar olmak üzere ilgili bileşenlerin (anne-baba, çocukla ilgili uzmanlar, çocuk konusunda çalışan STK'lar, meslek örgütleri, sendikalar, öğretmenler, okul yöneticileri vb.) söz-karar-yetkisine başvurmayı ilke edinecektir. UNICEF'in Mart ayı başında pandemi başlangıcındaki uyarı ve önerileri bizim için de başvuru kaynağı niteliğindedir.

- Sağlık, eğitim ve çocuk hizmetleri personeli, cinsel sömürü ve istismar, bu konudaki kaygıların güvenli biçimde nasıl bildirileceği de dâhil olmak üzere COVID-19 bağlantılı çocuk koruma riskleri konusunda eğitilmelidir.
- Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin yaşanabileceği durumların nasıl yönetileceği konusunda ilk müdahale ekiplerinin eğitilmesi ve bu konunun mağdurlarını desteklemek üzere sağlık hizmetleriyle ortak çalışılmasıdır.
- Çocukların yararlanabilecekleri yönlendirme ve diğer destek hizmetleri konusunda bilgi paylaşımının artırılması sağlanmalıdır.
- İlgili programlara ve tanıtım-savunu çalışmalarına girdi sağlamak üzere, COVID-19'un çocukları nasıl farklı biçimde etkilediğine ilişkin değerlendirmelere ergen çocukların da dâhil edilmesi ve sonuçların paylaşılması gerçekleştirilmelidir.
- Çocukları duygusal açıdan desteklemek ve kendilerine gerektiği gibi bakmalarını sağlamak üzere geçici bakım merkezlerine ve ailelere özel destek sağlanmalıdır.
- Gelir elde etme imkanları durumdan etkilenen ailelere finansal ve maddi yardım sağlanmalıdır.
- Çocuk-aile ayrılığını önleyecek somut önlemler alınmalı; ebeveyn ya da çocuğa bakan kişinin hastaneye yatması ya da ölümü nedeniyle yeterli bakım alamadan yalnız kalan çocuklara destek sağlanmalıdır.
- Hastalıkla mücadele önlemlerinde, tüm çocukların korunmasına birinci derecede önem verilmesinin sağlanmalıdır.

Oyunu, neşesi, sağlığı bol günler umuduyla...

Cumhuriyet Halk Partisi olarak öncelikle hak temelli bir çocuk hakları politikasının nasıl hayata geçirilmesi gerektiğini hak savunucularının önerileri ve katkılarıyla ortaya koyacağız. Cumhuriyet Halk Partisi olarak özellikle Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin uygulanmasındaki aksaklıklar ve uygulanmamasından kaynaklı olarak yaşanan sorunların öneri ve desteklerle, çözümü için üreteceğimiz politikalarla, ulusal çocuk hakları politikası anlayışıyla hareket edeceğiz. Sözleşmedeki ayırım gözetmeme ve çocuğun yüksek yararının gözetilmesinin her alanda yapılacak çalışmalarda ön koşul olması gerektiğini düşünüyoruz.

Yaşama ve geliştirme hakkı ve katılım hakkının hayata geçirileceği bir anlayışı ve politikaları hak savunucularının katkılarıyla birlikte oluşturmayı ve geliştirmeyi ilke edindik. Sadece 20 Kasım'da ya da 23 Nisan'da, 19 Mayıs'ta ya da 12 Haziran'da değil çocuk hakkı ihlallerini sürekli gündemde tutmaya, tartışmaya devam edeceğiz.

Cumhuriyet Halk Partisi İnsan Haklarından Sorumlu Genel Başkan Yardımcılığı olarak pandemide artan hak ihlallerini, ihlal önleme mekanizmalarını gündemleştireceğiz.

20 Kasım'da; Eskişehir Büyükşehir Belediyemiz ev sahipliğinde gerçekleşen çevrimiçi toplantıya katılan, değerli görüşlerini bizlerle paylaşan hak örgütlerinin ve sivil toplumun temsilcilerinin önerilerinin bizler için kıymeti tartışılmaz...

Toplantımızın açılışını gerçekleştiren Genel Başkanımız sayın Kemal Kılıçdaroğlu'na; CHP İnsan Hakları Çalışma Grubumuzun üyelerine; Eskişehir'de çocuk hakları temelli çalışmalarla örnek işlere imza atan ve bizlere ev sahipliği yapan Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanımız Yılmaz Büyükerşen'e, çevrimiçi toplantımızın teknik altyapısını sağlayan Bilgi İşlem Daire Başkanlığı'na, Basın ve Halkla İlişkiler Daire Başkanlığı'na, Kadın Danışma ve Çocuk Hakları birimi ile toplantının gerçekleşmesinde emek veren tüm Eskişehir Büyükşehir Belediyesi personeline, nazik ev sahiplikleri için Eskişehir Milletvekillerimiz Jale Nur Süllü ve Utku Çakırözer'e, katkılarından dolayı CHP Grup Hukuk Danışmanı Av. Dilek Kumcu'ya teşekkür ediyoruz.

Birbirimizden ve hayattan öğreneceğimiz ne çok şey var...

Ama en çok çocuklardan öğrenmeye, en çok onları dinlemeye, en çok onlarla yan yana yürümeye ihtiyacımız var...

Bizler, sivil toplumdan, hak savunucularından gerçekten çok şey öğreniyoruz.

Ve unutilan, görünmez kılınan pek çok sorunu hatırlattıkları için katkı sunan herkese teşekkür ediyoruz.

Emin olun anlatılanları, bilgi ve deneyim aktarımlarını unutmayacağız.

Tüm çocukların ve çocuk dostu savunucuların gerçekleri olduğu kadar hayal ettikleri dünyayı bizlere hatırlatmaya devam etmesini diliyoruz.

Gülizar BİÇER KARACA
CHP İNSAN HAKLARINDAN SORUMLU
GENEL BAŞKAN YARDIMCISI
DENİZLİ MİLLETVEKİLİ

Ek 1 : Toplantıya Katılan Çocuk Hakları Örgütleri

- ANKARA BAROSU ÇOCUK HAKLARI MERKEZİ
- ADALET SİSTEMİ UZMANLARI DERNEĞİ
- BAĞIMSIZ UZMAN -EMRAH KIRIMSOY
- CEZA İNFAZ SİSTEMİNDE SİVİL TOPLUM DERNEĞİ
- CİNSEL ŞİDDETLE MÜCADELE DERNEĞİ
- ÇOCUĞA KARŞI ŞİDDETİ ÖNLEMEK İÇİN ORTAKLIK AĞI
- ÇOCUK ALANINDA ÇALIŞAN AVUKATLAR AĞI
- ÇOCUK İSTİSMARINI VE İHMALİNİ ÖNLEME DERNEĞİ
- ÇOCUK KORUMA MERKEZLERİNİ DESTEKLEME DERNEĞİ
- DERİN YOKSULLUK AĞI
- DİYARBAKIR BAROSU ÇOCUK HAKLARI MERKEZİ
- EĞİTİM REFORMU GİRİŞİMİ
- ENGELLİ ÇOCUK HAKLARI AĞI
- ESKİŞEHİR EKİ 25 DERNEĞİ
- FİŞEK ENSTİTÜSÜ ÇALIŞAN ÇOCUKLAR VAKFI
- İNSAN HAKLARI DERNEĞİ ÇOCUK HAKLARI KOMİSYONU
- KALKINMA ATÖLYESİ KOOPERATİFİ
- KİSTİK FİBROZİS YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ
- SIFIR AYRIMCILIK DERNEĞİ
- SOKAK ÇOCUKLARI VAKFI
- SOSYAL HİZMET UZMANLARI DERNEĞİ
- TOHUM OTİZM VAKFI
- TOPLUMSAL HAKLAR VE ARAŞTIRMALAR DERNEĞİ
- TÜRK PSİKOLOGLAR DERNEĞİ
- TÜRKİYE SPİNA BİFİDA DERNEĞİ
- ULUSLARARASI ÇOCUK MERKEZİ ÇOCUK HAKLARI BİRİMİ

CHP'NİN ULUSAL ÇOCUK POLİTİKASININ TEMEL İLKELERİ

1. Çocuğun Yüksek Yararı
2. Çocuk Odaklı Yaklaşım
3. Bütünsel Yapı ve Uygulama
4. Hesap Verilebilirlik
5. Çocuklar için Sosyal Devlet ve Kamusal Destekleme
6. Çocuk Hakları İçin Savunuculuk
7. Çocukların Katılımına Açıklık
8. Ayrımcılık Karşıtlığı
9. Çocuklar İçin Çocuklarla Birlikte Çalışmak (Bütünleşik Çabalar)
10. Koruma ve Kollama
11. Dezavantajların Giderilmesi

